

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาทักษะด้านการฟังและการพูดโดยใช้หนังสือภาพประกอบคำคล้องจองสำหรับเด็กปฐมวัย ครั้งนี้ ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
2. การพัฒนาทักษะทางภาษา
3. พัฒนาการทางการฟัง
4. พัฒนาการทางการพูด
5. หนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. หลักการศึกษาระดับปฐมวัย พุทธศักราช 2546

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีความหมายในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 31) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัย และความสามารถของแต่ละบุคคล

เขาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 14) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวมีลักษณะพิเศษ แตกต่างไปจากระดับอื่น ทั้งนี้ เพราะเด็กในวัยนี้ เป็นวัยสำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาของสมอง

จากความหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 – 5 ปี ได้มีพัฒนาการครบทุกด้าน และเป็นการเตรียมความพร้อม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาตามวัยและความสามารถของแต่ละคน

ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาสำหรับวัยเด็กหรือปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับรากฐานการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่มีความสำคัญที่สุดของการวางรากฐานชีวิต ซึ่งไคมีนนักวิชาการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายและความสำคัญไว้ ดังนี้

ไฮเมส (Hymes, 1981 อ้างถึงใน พิทยาภรณ์ มานะจตุติ, 2548: 1) ได้ให้ความหมายของการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กวัยแรกเกิดจนถึง 6 ปี โดยแยกได้เป็น 2 ระดับคือ

1. ระดับบริบาล ได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กวัยแรกเกิด ถึง 3 ปี ซึ่งเน้นการดูแลอบรมและพัฒนาให้เด็กเกิดการเจริญเติบโตและก้าวหน้าทั้งด้านพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา
2. ระดับอนุบาล ได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อเด็กวัย 3-6 ปี ให้มีความเติบโตและพัฒนาครบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

เยาพา เดชะคุปต์ (2542 : 74) กล่าวว่า เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางถึงความสำคัญ ของเด็กปฐมวัยว่า เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดสำหรับพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ สิ่งที่ได้ รับจาก ประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วง 5 ปี แรกของชีวิต จะมีผลต่อการวางรากฐานที่สำคัญ ต่อบุคลิกภาพของเด็กที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่

ประมุข กอปรสิริพัฒน์ (2541 : 74) กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับอนุบาลมี ความสำคัญ คือ

1. เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ขวบ เป็นช่วงหนึ่งที่สำคัญของชีวิต เนื่องจากที่เป็น ระยะเวลาที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดของพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และ สติปัญญา ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงนี้จะเป็นผลเสริมสร้างให้เด็กได้พัฒนาในขั้นตอนต่อไปของ ชีวิต
2. ช่วย让孩子ก่อนวัยเรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง เหมาะสมและปลอดภัย เป็นการวางรากฐานชีวิตอย่างมั่นคง
3. เป็นการช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจของครอบครัวให้พ่อแม่ได้มีเวลาในการประกอบ อาชีพนอกบ้าน เพื่อหารายได้เมื่อส่งลูกเข้าเรียนในระดับอนุบาล

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการ จัดการศึกษาพื้นฐานสำหรับชีวิตในอนาคตที่ต้องให้ผู้เกี่ยวข้อง เข้าใจแนวการจัดและแนวการ พัฒนาเด็กในแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการเตรียมความพร้อมที่ดี ส่งผล ให้การเรียนรู้และสิ่งต่าง ๆ ในอนาคตเป็นไปในลักษณะที่ดี ความสำคัญของการจัดการศึกษา ในเด็กวัยนี้โดยมีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้การเล่นเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ซึ่งเด็กวัยนี้ต้องการ ความรักความอบอุ่นรวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีก็ย่อมมีส่วนช่วยในการพัฒนาเด็กให้เกิด ความพร้อมครบทั้ง 4 ด้าน ได้เร็วขึ้น

หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการตลอดจนการเรียนรู้ อย่างเหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มี ความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาดังกล่าว เพื่อให้เด็กมีโอกาส พัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มศักยภาพ โดยกำหนด หลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
 2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย

3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
 4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีมีความสุข

5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัวชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็กหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชม แสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และการรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตัวเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
 10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
 11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
 12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้คุณลักษณะตามวัย กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 32) คุณลักษณะตามวัย เป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำ

ข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันที่ คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3-5 ปี ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 แสดงคุณลักษณะตามวัย โดยแยกตามพัฒนาการของเด็กอายุ 3 – 5 ขวบ

อายุ	เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
พัฒนาการ			
ด้านร่างกาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้ 2. รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว 3. เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ 4. เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ 5. ใช้กรรไกรมือเดียวได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระโดดขาเดียวได้ 2. รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสองข้าง 3. เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ 4. เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ 5. ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ 6. กระฉับกระเฉงไม่ชอบอยู่เฉย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้ 2. รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง- เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว 3. เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ 4. ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด 5. ใช้ก้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ 6. ยึดตัว คล่องแคล่ว
ด้านอารมณ์และจิตใจ	<ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก 2. ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์ 2. เริ่มรู้จักชื่นชม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม

พัฒนาการ / อายุ	เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
พัฒนาการ	3. กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดน้อยลง	3. ความสามารถ และ ผลงานของตนเองและผู้อื่น 4. ชอบทำท่ายผู้ใหญ่ 5. ต้องการให้มีคนฟังคนสนใจ	2. ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง
พัฒนาการด้านสังคม	1. รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง 2. ชอบเล่นแบบกลุ่มนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น) 3. เล่นสมมติได้ 4. รู้จักรอคอย	1. แต่งตัวได้ด้วยตนเอง 2. ไปห้องส้วมได้เอง 3. เล่นร่วมกับคนอื่นได้ 4. รอคอยตามลำดับก่อนหลัง 5. แบ่งของให้คนอื่น 6. เก็บของเล่นเข้าที่	1. ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง 2. เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ 3. พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ทำความเคารพ 4. รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่ 5. รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย
พัฒนาการด้านสติปัญญา	1. สืบหาสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันและต่างกันได้ 2. บอกชื่อของตนเองได้ 3. ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา	1. จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ 2. บอกชื่อและนามสกุลตนเองได้ 3. พยายามแก้ปัญหาด้วย	1. บอกความแตกต่างของสี เสียง รส รูปร่างจำแนกหมวดหมู่ สิ่งของได้ 2. บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้ 3. พยายามหาวิธี

พัฒนาการ	อายุ	เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
		4. สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้ 5. สนใจนิทานและเรื่องราวต่าง ๆ 6. ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองง่าย ๆ และแสดงท่าทางเลียนแบบได้ 7. รู้จักใช้คำถาม "อะไร" สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย ๆ 8. อยากรู้ อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว	ตนเองหลังจากได้รับคำที่แนะนำ 4. สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง 5. สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น 6. รู้จักใช้คำถาม "ทำไม"	แก้ปัญหาด้วยตนเอง 4. สนทนาโต้ตอบ / เล่าเป็นเรื่องราวได้ 5. สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่ 6. รู้จักใช้คำถาม "ทำไม" "อย่างไร" 7. เริ่มเข้าใจสิ่งที่ป็นนามธรรม 8. นับปากเปล่าได้ถึง 20

โครงสร้างของหลักสูตร

แนวทางการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีและ อายุ 3-5 ปี สำหรับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กให้สามารถพัฒนาเด็กได้ตามจุดหมายที่กำหนด จำเป็นต้องคำนึงถึงโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
(สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี)

ช่วงอายุ		อายุ 3 - 5 ปี
สาระการเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
	1. ด้านร่างกาย 2. ด้านอารมณ์และจิตใจ 3. ด้านสังคม 4. ด้านสติปัญญา	1. เรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก 2. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ แวดล้อมเด็ก 3. ธรรมชาติรอบตัว 4. สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
เวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่ดูแลและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก	

ระยะเวลาเรียน

ใช้เวลาในการจัดการประสบการณ์ให้กับเด็ก 1-3 ปีการศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหาการท่องจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการที่จำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอน แบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ประสบการณ์สำคัญ ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็ก ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการ สร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้ง ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญมีดังนี้

1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

1.1.1 การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่

- 1) การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่
- 2) การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์
- 3) การเล่นเครื่องเล่นสนาม

1.1.2 การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก

- 1) การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส
- 2) การเขียนภาพและการเล่นกับสี
- 3) การปั้นและการประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน แท่งไม้เศษวัสดุ
- 4) การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน

1.1.3 การรักษาสุขภาพ การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย

1.1.4 การรักษาความปลอดภัยการรักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นใน

กิจวัตรประจำวัน

1.2 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่

1.2.1 ดนตรี

- 1) การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี
- 2) การเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ ประเภทตี ฯลฯ
- 3) การร้องเพลง

1.2.2 สุนทรียภาพ

- 1) การชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม
- 2) การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลก ขำขัน และเรื่องราว เหตุการณ์ที่

สนุกสนานต่าง ๆ

1.2.3 การเล่น

- 1) การเล่นอิสระ
- 2) การเล่นรายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม
- 3) การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

1.2.4 คุณธรรม จริยธรรม การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ

1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่

การเรียนรู้ทางสังคม

1.3.1 การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง

1.3.2 การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.3.3 การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ

1.3.4 การมีโอกาสดำเนินการได้ รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการ
ของตนเองและผู้อื่น

1.3.5 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดของผู้อื่น

1.3.6 การแก้ปัญหาในการเล่น

1.3.7 การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย

1.4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่

1.4.1 การคิด

- 1) การรู้จักสิ่งต่าง ๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส จินตนาการ และดมกลิ่น
- 2) การเรียนแบบการกระทำและเสียงต่าง ๆ
- 3) การเชื่อมโยงภาพภาพถ่ายและรูปแบบต่างๆ กับสิ่งของ หรือสถานที่จริง
- 4) การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และผลงาน
- 5) การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ

1.4.2 การใช้ภาษา

- 1) การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด
- 2) การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสพการณ์ของตนเอง หรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ

ตนเอง

- 3) การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ
- 4) การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน

5) การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็กเขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนชื่อตนเอง

6) การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก อ่านภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน เรื่องราวที่น่าสนใจ

1.4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ

- 1) การสำรวจและการอธิบายความเหมือนความต่างของสิ่งของต่าง ๆ
- 2) การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม
- 3) การเปรียบเทียบ เช่น ยาว สั้น ขรุขระ เรียบ ฯลฯ
- 4) การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ
- 5) การคาดคะเนสิ่งต่าง ๆ
- 6) การตั้งสมมติฐาน
- 7) การทดลองสิ่งต่าง ๆ
- 8) การสืบค้นข้อมูล
- 9) การใช้หรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย

1.4.4 จำนวน

- 1) การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน
- 2) การนับสิ่งต่าง ๆ
- 3) การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง
- 4) การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณ

1.4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ ระยะ)

- 1) การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุและการเทออก
- 2) การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน
- 3) การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน
- 4) การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่าง ๆ
- 5) การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยการวาดภาพ ภาพถ่าย และรูปภาพ

1.4.6 เวลา

- 1) การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำโดยสัญญาณ
- 2) การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ ฯลฯ
- 3) การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ

4) การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู

2. สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้ สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม ในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3 - 5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะ ต่าง ๆ วิธีระวังรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองคนเดียวหรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดง ความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและ รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้อง หรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้ง ความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ใน ชีวิตประจำวัน

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปแบบ ของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์

1.1 จัดประสบการณ์เล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่าง ระหว่าง บุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็ก 3 - 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 - 60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ และการเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาท และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย

และศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลองศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย อย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรมีหลักการ ดังนี้

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจดบันทึกไว้เป็น

หลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่ง ข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

สำหรับวิธีการประเมินเหมาะสมและควรใช้กับเด็ก 3-5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะเห็นได้ว่า สาระการเรียนรู้จะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ประสพการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ทั้ง 2 ส่วน จะเป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการฟังและการพูด เป็นทักษะพื้นฐานของการอ่านและการเขียนในการติดต่อและทำความเข้าใจกับผู้อื่น ดังนั้นทักษะการฟังและการพูด สามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีในช่วงปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยกำลังเจริญเติบโตในทุกๆด้าน

2. การพัฒนาทักษะทางภาษา

ความหมายของภาษา

ประพจน์ อัครวิรุฬหการ (2540:149) กล่าวถึงภาษาไว้ว่า เป็นความสามารถในการสื่อสารที่มีอยู่ในสมองหรือจิตใจของมนุษย์ ในส่วนที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ ก็คือ คำพูด (Speech) เป็นภาษาที่สัมผัสได้ด้วยโสตประสาท หรืออาจเป็นเครื่องหมายต่าง ๆ

ที่สัมผัสด้วยจักขุประสาทหรืออาจเป็นเครื่องหมายที่สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น ภาษาคอนของคนตาบอด

เปลื้อง ณ นคร (2540:1) ได้ให้ความหมายของภาษาว่า ภาษาคือถ้อยคำ วาจาที่กล่าวเป็นเสียงของมนุษย์เปล่งออกมาต่อเนื่องกันโดยอวัยวะออกเสียงให้คนอื่นฟัง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ให้ความหมายของภาษา คือ ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความหมายของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

สรุปได้ว่า ภาษา เป็นความสามารถในการสื่อสารอาจเป็นภาษาที่สัมผัสได้โดยโสตประสาทหรืออาจเป็นเครื่องหมายต่าง ๆ ที่สัมผัสได้ ภาษาประกอบด้วย การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน

ความสำคัญของภาษา

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542:171) กล่าวว่า ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการทางสติปัญญา เด็กก่อนวัยเรียนเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางภาษามาก รู้จักคำศัพท์มากขึ้น พัฒนาคำพูดเดี่ยวสู่คำพูดเป็นวลีและเป็นประโยคในที่สุด

เขาวพา เดชะคุปต์ (2542:197) กล่าวว่า ภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยควรเป็นการเตรียมความพร้อมในการสื่อสาร การพูด เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับระบบของเสียง เรียนรู้คำศัพท์ โดยเด็กจะเรียนรู้พื้นฐานของภาษาได้อย่างรวดเร็ว

เพ็ญเจต์ และอินเฮสเตอร์ (อ้างถึงใน สมาพร สามเตี้ย, 2545) กล่าวว่า เด็กอายุ 2-4 ปี มีพัฒนาการการเรียนรู้คำมากขึ้น การพูดคุยเป็นลักษณะการสื่อสารแบบสังคม (Social Communication) แต่เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางคือ เด็กจะพูดกับตนเองไม่ฟังผู้อื่น ซึ่งเรียกการพูดคนเดียวแบบรวมหมู่ (Collection Monolanguage) เด็กจะไม่พยายามเข้าใจถึงคำพูดของผู้อื่น ในช่วงเด็กอายุ 5-6 ปี เด็กก้าวไปสู่การคิดแบบหยั่งรู้ ซึ่งเป็นการคิดโดยอาศัยการรับรู้ คือ การมองเห็นสิ่งต่าง ๆ แล้วบอกว่าสิ่งนั้นเป็นอะไร

ศรียา นิยมธรรม (2541:1-2) ได้ให้ความสำคัญของภาษาไว้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือให้มนุษย์ได้แลกเปลี่ยนความคิดที่เป็นนามธรรมต่อกัน ภาษาเป็นพฤติกรรมชนิดหนึ่งซึ่งเป็นตัวช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคม ช่วยให้เด็กเกิดความอบอุ่นมั่นคง ภาษาช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยให้มีความคิด ความรู้ที่คัดลอกจนเจตคติต่างๆ การปรับตัวของเด็กก็ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาพูด

พัฒนาการทางภาษา

พัฒนาการทางด้านภาษาได้มีผู้ศึกษาไว้ ดังนี้

นภเนตร ชรรณบวร (2544:10) กล่าวถึงพัฒนาการทางภาษาของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี ดังนี้

1. เด็กแรกเกิดปกติจะไม่ออกเสียง จะทำเสียงร้องไห้ สะอึก จาม เรอ
 2. เด็กอายุ 5 – 6 สัปดาห์ จะเริ่มทำเสียง เล่นเสียงโดยเฉพาะถ้ามีคนมาเล่น
- หยอกล้อ
3. เด็กอายุ 3 เดือน ชอบเล่นเสียงและจะทำเสียงตามผู้อื่น หยุดนิ่งขณะที่ผู้อื่นทำเสียงพูดด้วย
 4. เด็กอายุ 6 เดือน ชอบหัวเราะและส่งเสียงถ้ามีคนมาเล่นด้วย ถ้าไม่พอใจ ก็ร้องกรี๊ดกร๊าด ชอบเล่นเสียง และออกเสียงเป็น “เกอ” “เลอ” เป็นต้น
 5. เด็กอายุ 9 เดือน ชอบเลียนเสียงผู้ใหญ่ ชอบออกเสียงเป็นคำ เช่น “หม่า หม่า” โดยออกเสียงซ้ำ ๆ บ่อย ๆ
 6. เด็กอายุ 1 ปี เริ่มเข้าใจความหมายของคำ เช่น “ส่งให้แม่” และออกเสียงคำที่มีความหมายได้ 1 -2 คำ เช่น “แม่” “บ๊าย บาย” พูดได้ประมาณ 6 -20 คำ
 7. เด็กอายุ 2 ปี เด็กพูดได้ประมาณ 50 คำและบางทีก็พูดเป็นประโยคสั้น ๆ ได้ เริ่มใช้คำแทนตนเอง เริ่มตั้งคำถาม และเข้าใจเรื่องที่ผู้อื่นพูดด้วย
 8. เด็กอายุ 3 ปี เด็กจะรู้จักคำศัพท์มากขึ้น นับเลขได้ ช่วยพูด บอกได้ว่าต้องการอะไร
 9. เด็กอายุ 3.5 – 4 ปี เด็กพูดมากขึ้นและมีคำศัพท์ใหม่ ๆ พูดติดอ่างชั่วคราวหนึ่งพูดประโยคยาว ๆ ได้มากขึ้น รู้จักเรื่อง วางประโยคได้ถูกต้อง เข้าใจคำว่า “ข้างบน” “ข้างล่าง” รู้จักใช้คำปฏิเสธ เช่น ไม่ไป มักใช้คำว่า “สมมติ...” ฟังนิทานได้ประมาณ 20 นาที
 10. เด็กอายุ 4 – 5 ปี เด็กจะมีคำศัพท์ได้ประมาณ 1,500 – 1,900 คำ บอกชื่อและนามสกุลตนเองได้ รู้จักเพศของตนเอง ชอบแต่งประโยคโดยใช้คำต่าง ๆ ชอบใช้คำถามทำไม เมื่อไหร่ อย่างไรและสนใจความหมายของคำต่าง ๆ
 11. เด็กอายุ 5 – 6 ปี เด็กจะสามารถพูดได้คล่องและถูกหลักไวยากรณ์แต่ยังออกเสียงพยัญชนะบางตัวไม่ชัดเจน เช่น ส ว ฟ สนใจคำใหม่ ๆ และพยายามค้นหาความหมายของคำนั้น ๆ จำคำศัพท์ได้ถึง 2,200 คำ บอกชื่อ ที่อยู่ อายุและวันเกิด ของตนเองได้ ชอบท่องหรือ ร้องเพลง ที่มีจังหวะและเนื้อร้องที่มีคำสัมผัสกัน หรือโฆษณาทางทีวี

จากเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่า พัฒนาการทางภาษาแบ่งออกเป็นหลายขั้นตามความเห็นของนักวิชาการ โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่เด็กแรกคลอดเป็นต้นไป เริ่มจากการเปล่งเสียงต่าง ๆ ที่ยังไม่มีความหมายตอนแรกคลอดไปจนถึงเด็กสามารถแสดงภาษาท่าทาง แสดงภาษาพูด และทักษะอื่น ๆ เช่น การฟังและการเขียน

พัฒนาการทางความคิดกับพัฒนาการทางภาษา

พัฒนาการทางภาษาและพัฒนาการทางสติปัญญามีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการทางภาษาถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ภาษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาด้านสติปัญญา ความคิดต่าง ๆ จะถ่ายทอดผ่านทางภาษา (นภเนตร ชรรณวร, 2544:10) ทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการการใช้ภาษามนุษย์จะต้องใช้กระบวนการคิดควบคู่กันเสมอ โดยอัตโนมัติเริ่มต้นตั้งแต่การเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับมโนภาพที่เกิดขึ้นในสมองอย่างต่อเนื่องมาเชื่อมโยงปรับเปลี่ยนเรียบเรียงถ้อยคำที่เลือกสรรแล้วนั้น จนกระทั่งการถ่ายทอดเป็นเสียงหรือระบบสัญลักษณ์เพื่อให้ผู้รับสารเกิดมโนภาพตรงกับผู้ส่งสารเพราะฉะนั้นการสื่อความคิดระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้น โดยอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญเพราะภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้แทนความคิด (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย, 2538)

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542:197) กล่าวถึง พัฒนาการทางความคิดตามแนวความคิดของเพียเจท์ (Piaget) ไว้ดังนี้

พัฒนาการทางสติปัญญาหรือความคิด แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ด้วยกัน ซึ่งแต่ละระยะจะมีกระบวนการทางสติปัญญา หรือ “โครงสร้าง (Structure)” เกิดขึ้น โครงสร้างเหล่านี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละระยะของพัฒนาการดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Period) อายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ ในขั้นนี้เด็กจะรู้จักการใช้ประสาทสัมผัสทางปาก หูและตา ต่อสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว พฤติกรรมทางสติปัญญาของเด็กจะแสดงออกในรูปของการมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือพฤติกรรมสะท้อน (Reflex) ในวัยทารก ซึ่งพฤติกรรมนี้จะถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยความตั้งใจและความต้องการของเด็กเองในการติดต่อกับโลกภายนอกซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวจะพัฒนาเป็นแบบแผนของการคิดต่อไป ในระยะนี้เด็กจะสร้างแบบฉบับของการคิดที่เรียกว่า การคงที่ของวัตถุ (Object Permanence) ขึ้น กล่าวคือ เด็กจะสามารถจำได้ว่า วัตถุและเหตุการณ์บางอย่างเป็นอย่างเดียวกัน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในรูปแบบใดและสิ่งนั้นจะยังคงอยู่แม้ว่าคนจะมองไม่เห็น

ระยะที่ 2 ขึ้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Pre – operational Period) อยู่ในช่วงอายุ 2 – 6 ปี เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจเครื่องหมายต่าง ๆ หรือเข้าใจสภาพแวดล้อมบ้าน สัญลักษณ์ต่าง ๆ เด็กจะเริ่มพัฒนาความสามารถในการรู้จักสิ่งที่เป็นตัวแทน (Representative) และเด็กจะสามารถสร้างโครงสร้างทางสมองแบบง่าย ๆ โดยไม่ได้เห็นวัตถุหรือเหตุการณ์นั้นสัมพันธ์อยู่ด้วย ซึ่งจัดเป็นการคิดแบบพื้นฐานที่ยังอาศัยการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ เด็กในวัยนี้จะยังไม่สามารถคิดแบบใช้เหตุผลได้

เด็กในวัยนี้จะยังมีความเห็นแก่ตัว (Egocentrism) อยู่มาก จึงมักจะขาดความสนใจลงเฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง โดยไม่นำพากับส่วนอื่นเลย (Centration หรือ Centering) นอกจากนี้เด็กในวัยนี้จะไม่สามารถคิดย้อนกลับได้ (Irreversibility) ลักษณะของเด็กในวัยนี้ที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งคือ ความสามารถในการเลียนแบบคนอื่นในช่วงสั้น ๆ (Referred Initiation) ความสามารถในการเล่นสมมติ (Make Believe) และสามารถในการหยั่งรู้ (Insight an Intuition) และความสนใจในการใช้ภาษาได้

ในขั้นตอนของการพัฒนาการการในระยะนี้ยังสามารถแบ่งออกเป็นขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอด (Pre - conceptual) อายุระหว่าง 2 – 4 ขวบ ซึ่งเป็นขั้นที่เด็กจะเรียนรู้จากสัญลักษณ์เป็นสำคัญ หรือขั้นหยั่งรู้หรือขั้นก่อนการคิด (Intuitive) อายุระหว่าง 4 – 6 ขวบ ซึ่งเป็นระยะที่เด็กเริ่มเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุ

ระยะขั้นที่ 3 ขึ้นปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) อายุระหว่าง 7 – 11 ปี ในช่วงอายุดังกล่าวเด็กจะสามารถใช้เหตุผลกับสิ่งที่แลเห็นและมองความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กจะพัฒนาโครงสร้างการคิดที่จำเป็นต่อการจัดการกับความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับระบบการทำงานต่าง ๆ โครงสร้างที่สำคัญประการหนึ่งของพัฒนาการที่สำคัญในขั้นนี้ คือ การแบ่งกลุ่ม (Grouping) เด็กในวัยนี้จะสามารถจัดของออกเป็นกลุ่มโดยอาศัยลักษณะที่เหมือนกันซึ่งจะช่วยให้เด็กมองเห็นโลกภายนอกว่าประกอบด้วยวัตถุและเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่ามีระบบและความมั่นคง ลักษณะความเห็นแก่ตัว (Egocentrism) ในระยะที่ 2 จะถูกทดแทนด้วยความรู้สึกลึกและความเข้าใจในสิ่งที่เป็นจริงและสิ่งที่เที่ยงตรงของโลกภายนอก การพุ่งความสนใจไปยังของอย่างหนึ่งอย่างใด (Centering) ถูกทดแทนด้วยการขยายความ

ระยะขั้นที่ 4 ขึ้นปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operation Stage) อายุ 11 – 15 ปี เป็นช่วงที่เด็กจะเข้าใจ ใช้เหตุผลและการทดลองได้อย่างมีระบบ และเรียนรู้เกี่ยวกับนามธรรมได้ เพื่อการคาดคะเนพยากรณ์ได้ดีขึ้น และสามารถใช้การคิด

เชิงวิทยาศาสตร์โดยสามารถตั้งสมมติฐานและแก้ปัญหา การคิดเชิงตรรกศาสตร์ (Logical Thinking) จะพัฒนาอย่าง สมบูรณ์ เป็นขั้นที่เกิดโครงสร้างทางสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ เด็กในวัยนี้จะมีความคิดอ่านเท่าผู้ใหญ่แต่อาจจะแตกต่างกันที่คุณภาพและด้วยเหตุผลหลายประการ

ศรีเรื่อน แก้วกังวาน (2540:21) ได้กล่าวว่า ความคิดของเด็กในวัยเด็กตอนต้นมีความเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับขั้นโดดเด่นจากวัยทารก เพียเจท์ (Jean Piaget) เรียกลักษณะความคิดของเด็กในวัยนี้ว่า “Pre - operation” เพียเจท์ อธิบายว่า ความคิดของเด็กในช่วง Pre - operation แบ่งย่อยออกได้เป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 อายุระหว่าง 3 ถึง 4 ปี (Preconcretional Stage) เป็นความคิดที่ยังยึดตนเองเป็นหลัก ไม่รู้จักคิดแบบใจเขาใจเรา ไม่สามารถนึกได้ว่าคนอื่นมีความคิดแตกต่างไปจากตนอย่างไร คิดเห็นแต่ด้านที่เหมือนกัน ยังไม่เป็นส่วนที่ต่างกันในวัตถุหรือเหตุการณ์ เช่น เด็กชนบทได้ยิน ผู้ใหญ่ชี้บอกว่า “นั่นแม่น้ำเอม” เด็กเห็นผู้ชี้ในใส่เสื้อกางเกงสีทึบก็ต่อมาเห็นใคร ๆ ใส่เสื้อกางเกงสีทึบ ก็สำคัญว่า เป็นนายอำเภอทุกคน

ระยะที่ 2 อายุระหว่าง 4 ถึง 7 ปี (Intuitive Stage) เด็กรู้จักสังเกตเห็นความแตกต่าง ทำให้ความคิดพัฒนาถึงขั้นรู้จักคิดเปรียบเทียบ คิดแยกวัตถุออกเป็นหมู่ชั้นตอนได้ รู้จักคิดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้ รู้จักนับจำนวนเลขได้

นภเนตร ธรรมบวร (2544:10) กล่าวว่า พัฒนาการทางภาษาส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การฝึกหัด โดยทั่วไป เมื่อกล่าวถึงพัฒนาการทางภาษา เรามักจะนึกถึงเฉพาะทักษะทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียนเท่านั้น แต่ปัจจุบันนักการศึกษาจำนวนมากกล่าวว่า ทักษะสำคัญประการหนึ่งของภาษาที่มักถูกมองข้ามไปคือ การพูดในใจ (Inner Speech) ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญมากในการพัฒนากระบวนการคิด

การพัฒนาการคิดโดยผ่านทักษะทางภาษา

การพูดในใจ (Inner Speech) คือการพูดกับตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นในบางโอกาสที่มนุษย์ประสบกับปัญหา การพูดในใจหรือการพูดกับตนเองมีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากการสนทนา พูดคุยที่เรามีกับคนอื่น ทั้งนี้เพราะการพูดทั้งสองแบบล้วนเป็นผลมาจากการคิด หรือการสะท้อนความคิดของผู้พูด การพูดในใจเป็นความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคลที่พัฒนาขึ้นอย่างช้า ๆ และมีบทบาทสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ สิ่งที่บุคคลพูดหรือบอกกับตนเองจะมีผลต่อทัศนคติการกระทำและการมองโลกของบุคคลนั้น ๆ นภเนตร ธรรมบวร (2544:10) กล่าวว่า การส่งเสริมให้เด็กพูดในใจกับตนเองในขณะที่ทำสิ่งต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กมีสมาธิมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา หรือการ

ทำงาน การพูดในใจเป็นทักษะที่ช่วยเชื่อมโยงสิ่งที่เรารู้ และการกระทำของเด็กเข้าด้วยกัน ครูหรือผู้ปกครองสามารถส่งเสริมทักษะการพูดในใจแก่เด็กได้โดยการเป็นแบบอย่างที่ผ่านมา กระบวนการคิดต่าง ๆ ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะสถานการณ์ที่ประสบความสำเร็จ หรือราบเรียบแต่รวมถึงสถานการณ์ที่ต้องใช้ความพยายามเพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหา การลังเลใจ การทบทวน และการตระหนักในปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น เช่น ในขณะที่แม่กำลังนำผ้าเข้าเครื่องซักผ้า แม่อาจพูดถึงลำดับขั้นตอนในการซักผ้า อาทิ “ขั้นที่ 1 ต้องแยกผ้าสีและผ้าขาวออกจากกัน นำผ้าขาวเข้าเครื่อง หลังจากนั้นเทน้ำยาซักผ้าออกมา 2 ฟาใส่ในช่องหมายเลข 1 และน้ำยาปรับผ้านุ่ม 1 ฟาใส่ในช่องหมายเลข 2 น้ำยาปรับผ้านุ่มจะทำให้ผ้านุ่มและหอม แล้วกดปุ่มตรงกลาง”

การที่เด็กได้ยินผู้ปกครองหรือครูคิดต่าง ๆ ทำให้เด็กได้เรียนรู้การวางแผนลำดับความคิดว่าต้องทำอะไรก่อน-หลัง เรียนรู้ความสัมพันธ์ของงาน การตัดสินใจ รวมถึง ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวถือเป็นการเรียนรู้อย่างแท้จริง

การพูดและการฟัง

การเรียนรู้การพูดของเด็กเล็ก ๆ เกิดขึ้นเมื่อเด็กอยู่ในบริบททางสังคม นั่นคือเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีการสนทนา พูดคุยที่มีความหมายกับตัวเด็ก เช่น แม่หรือคนเลี้ยงพูดคุยกับเด็ก การพูดและการฟังจะพัฒนาได้ดีที่สุดเมื่อผู้ใหญ่รอบตัวเด็กพูดคุยและสนทนากับเด็กโดยตรง เด็กก็อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีการพูดคุย สนทนากันมาก เด็กก็จะได้ฟังมาก และเรียนรู้คำศัพท์ต่าง ๆ มากขึ้น ในเด็กเล็ก ๆ การพูดของแม่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีทักษะการพูดและการฟังที่ดีขึ้น เช่น การพูดเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของภาษา จากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยากและสลับซับซ้อน เห็นบทบาทของภาษาในการสื่อความคิด หรือเพื่อตอบสนองความต้องการของตน

เมื่อเด็กโตขึ้น ภาษาช่วยให้เด็กเรียนรู้ และทำความเข้าใจกับโลกรอบตัวโดยผ่านวิธีการต่าง ๆ มากมาย เช่น การถามคำถาม การตีความเกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ และการมุ่งความสนใจ (Focusing Attention) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้กิจกรรมในชั้นเรียนจึงควรส่งเสริมให้เด็กมีการแสดงออกทางด้านภาษาอย่างหลากหลาย โดยผ่านการอภิปรายกลุ่ม ทั้งในกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย การพูดคุย แก้ปัญหาร่วมกับเพื่อน ตลอดจนการทำงานเดี่ยว

ฟิชเชอร์ (Fisher, 1992 อ้างถึงใน นกนตรี ธรรมบวร, 2544:10) ได้เสนอแนะวิธีการในการส่งเสริมการคิดของเด็กโดยผ่านการพูด ดังนี้

1. การหยุด (Pausing) เพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก ได้มีเวลาคิดในระหว่างการตอบคำถามหรือการอภิปราย การรอคอยคำตอบของเด็กถือเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็ก เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่า ครูมีความมั่นใจในตัวเด็กว่าสามารถตอบคำถามได้

2. การอภิปราย (Clarifying) เมื่อครูไม่เข้าใจในคำตอบของเด็กหรือสิ่งที่เด็กพยายามพูด ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้อธิบายความคิดเห็น หรือคำตอบของตนเองเพิ่มเติม เพราะการอธิบายสิ่งที่เด็กพยายามพูดจะช่วยให้เด็กเข้าใจความคิดของตนเองได้ดีขึ้น

3. การท้าทาย (Challenging) เด็กต้องการการท้าทายหรือการถามคำถามเพื่อช่วยให้เด็กได้คิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองพูดอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันครูก็อาจส่งเสริมให้เด็กท้าทายความคิดเห็นซึ่งกันและกันโดยการถามคำถาม เช่น “เด็ก ๆ เห็นด้วยกับที่มะพร้าวพูดหรือไม่ ถ้าไม่เห็นด้วยเพราะอะไร” หรือ “เด็ก ๆ คิดอย่างไรกับสิ่งที่ชมพูพูด” เป็นต้น

จากเอกสารสรุปได้ว่า ภาษาและพัฒนาการทางภาษามีความเกี่ยวเนื่องกัน เนื่องจากภาษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาด้านสติปัญญา ความคิดจะถ่ายทอดผ่านทางภาษา ดังที่ เพียเจท์ (Piaget) กล่าวว่า เด็กจะเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจเครื่องหมายต่าง ๆ เด็กอยู่ในขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Pre – operational Period) ซึ่งอยู่ในช่วง 2 – 6 ขวบ และภาษายังเกี่ยวข้องกับความคิดของเด็กอีกด้วย กล่าวคือ ภาษานอกจากประกอบด้วยทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนแล้ว ทักษะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพูดในใจ (Inner Speech) ซึ่งถือเป็นทักษะที่สำคัญมากในการพัฒนากระบวนการคิด ดังที่ ฟิชเชอร์ (Fisher) ได้แนะวิธีการในการส่งเสริมการคิดของเด็กโดยผ่านการพูด โดยการหยุด (Pausing) เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กคิดหรืออภิปราย เปิดโอกาสให้เด็กได้อธิบายความคิดเห็น ฯลฯ

บทบาทครูกับการจัดกิจกรรมด้านภาษา

บทบาทครูมีความสำคัญกับการจัดกิจกรรมภาษา เพราะครูต้องเป็นผู้กระตุ้น ชี้นำแนะแนวทาง และคอยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาเป็นไปตามวัย ฉะนั้น ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมตามความสนใจและกิจกรรมนั้น ก็ควรจัดให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของเด็กเพราะจะทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ภาษาได้เร็ว ดังนั้นในทางปฏิบัติครูจึงมีบทบาทที่สำคัญดังนี้

1. ต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เข้าใจถึงวุฒิภาวะและความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้วยการดูแลเอาใจใส่และส่งเสริมเป็นรายบุคคล

2. ควรให้กำลังใจเด็ก โดยการพยายามกระตุ้นชักจูงใจให้เด็กมีความมั่นใจที่จะพูด อ่านและเขียน โดยไม่มีความกลัวหรือลังเลใด ๆ ทั้งสิ้น

3. จัดประสบการณ์ให้ครอบคลุมทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน ไปพร้อม ๆ กันและมีรูปแบบที่หลากหลาย

4. ครูต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเพื่อนและครู ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมสนับสนุนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

5. ครูควรจัดสภาพแวดล้อมในบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับภาษาเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกกระทำอย่างอิสระด้วยตัวเด็กเอง โดยครูเป็นเพียงผู้คอยแนะนำ กระตุ้น ส่งเสริม และช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

6. ครูควรพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแนะนำและให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ เด็กจะได้พัฒนาทักษะทางภาษาอย่างต่อเนื่องทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

7. ให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก โดยพาเด็กไปทัศนศึกษา ซึ่งแนะนำให้ดูเครื่องหมายต่าง ๆ ให้เด็กได้พูดคุยสัมผัสกับบุคคลภายนอก

8. การจัดกิจกรรมการเล่นเครื่องเล่นเกม โดยครูอาจตกลงกติกาง่าย ๆ ติดตามสนาม อาจมีภาพประกอบจะช่วยฝึกการอ่านและเขียนของเด็กได้

9. จัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้มีบรรยากาศในการฟัง พูด อ่าน เขียน เช่น เพลง คำคล้องจอง อ่านนิทานให้เด็กฟัง ให้เด็กพูดใส่เทปเพื่อเปิดฟังเสียงของตนเอง อ่านคำง่าย ๆ จากบัตรคำ ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กคุ้นเคย และพบเห็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กสามารถคาดเดาและคาดคะเนได้

10. ครูควรสอนในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติที่สุด สอนจากสิ่งที่ได้รู้แล้วไปยังสิ่งที่เด็กยังไม่รู้

11. ควรสอนโดยไม่มีการแบ่งแยกกลุ่มเด็กเก่งและเด็กอ่อน การแบ่งแยกกลุ่มจะเป็นการสร้างปมด้อย และทำลายความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็ก เด็กทุกคนควรมีโอกาสในการเรียนที่เท่ากัน

นภเนตร ชรรณบวร (2544:10) กล่าวถึง บทบาทครูในการจัดกิจกรรมด้านภาษาดังนี้

1. ครูควรจัดสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านการพูดและการเขียน โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดคุย อภิปราย วาดรูป และเล่าเรื่องในสิ่งที่ตนสนใจ

2. ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้การเขียน และการอ่านวิธีการที่มีความ

หมายต่อตัวเด็กขณะที่เด็กสำรวจและเรียนรู้เกี่ยวกับโลกรอบตัวโดยการจัดหาคณะดาบ คินสอ สมุดโทรศัพท์นิตยสารต่าง ๆ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการอ่านและการเขียนไว้ที่มุม บทบาทสมมติ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เด็กเล่น เลียนแบบสิ่งที่เด็กเห็นในชีวิตประจำวัน

3. ครูควรกำหนดช่วงเวลาของการอ่านที่แน่นอนตายตัวเป็นประจำทุกวัน โดยอาจเชิญพ่อแม่ ผู้ปกครองมาอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ขณะเดียวกันก็ควรจัดหาโอกาสในการพาเด็กไปห้องสมุดโดยพยายามส่งเสริมให้เด็กเลือกและยืมหนังสือด้วยตนเอง

4. ส่งเสริมให้เด็กใช้ “ภาษา” อื่น ๆ นอกเหนือจากการใช้ภาษาพูดเพียงอย่างเดียว เด็กสามารถใช้ “ภาษา” ต่าง ๆ มากมายนอกเหนือจากภาษาพูดในการแสดงออกซึ่งความต้องการและความรู้สึกของตนเอง เช่น ใช้การเคลื่อนไหว ดนตรี ศิลปะและภาษาเขียน เป็นต้น ภาษาต่าง ๆ เหล่านี้จะพัฒนาอย่างรวดเร็วในระดับปฐมวัย ดังนั้น ครูจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้สื่อสารโดยผ่านการใช้ภาษาที่หลากหลายเพื่อช่วยให้เด็กสามารถสื่อสารได้ทุกรูปแบบ

5. เปิดโอกาสให้เด็กได้ตีความหมายและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยผ่านนิทาน นิทานถือเป็นเครื่องมือสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาความคิด ทักษะและความรู้ของเด็ก นอกจากนี้นิทานยังเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกรอบตัว สามารถจัดการกับความเครียดหรือความวิตกกังวลของตนเอง และโลกรอบตัว ด้วยเหตุนี้ ครูจึงควรส่งเสริมให้เด็กตีความหมายของนิทาน และสื่อสารความเข้าใจของตนเองผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงละครโดยใช้หุ่นมือ การวาดรูปบางตอนของนิทานที่ประทับใจ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญกับความสำเร็จของพัฒนาการทางภาษาของเด็ก เพราะครูจะต้องเป็นผู้คอยกระตุ้น ชี้แนะทางด้วยการจัดกิจกรรมที่ยืดเด็กเป็นศูนย์กลาง ให้กำลังใจเด็ก จัดประสบการณ์ให้ครอบคลุมทั้งการฟัง พูด อ่านและเขียน ฯลฯ

3. พัฒนาการทางการฟัง

ความหมายของการฟัง

ราชบัณฑิตยสถาน (2539 : 613) ได้ให้ความหมายของคำว่า ฟัง หมายถึง ตั้งใจสดับ คอยรับเสียงด้วยหูได้ยิน

ยุดา รักไทย และ ปานจิตต์ โกญจนาวรรณ (2544 : 1) ได้กล่าวถึงการฟังว่า การฟังที่แท้จริง หมายถึง การให้ความสนใจในคำพูดอย่างเต็มที่จนเกิดความเข้าใจความหมายทุกนัยของคำพูดเหล่านั้น

วรรณิ โสมประยูร (2537 : 83) อธิบายว่า การฟัง หมายถึง การแปลความหมายของเสียงที่ได้ยิน โดยใช้สมาธิหรือความตั้งใจอย่างจริงจัง จนเกิดความเข้าใจของสิ่งที่ได้ยินนั้น เพราะการฟังเป็นทักษะการรับเข้าตามหลักของภาษาศิลป์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การฟัง หมายถึง กระบวนการรับรู้เสียงที่ได้ยิน โดยต้องใช้สมาธิและความตั้งใจอย่างเต็มที่ เพื่อให้สามารถจับข้อความต่าง ๆ ได้ รู้ความหมาย และเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จนแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบได้ตามต้องการ

ความสำคัญของการฟัง

วันทิพย์ สิ้นสูงสุด (2535 : 6) อ้างถึงการศึกษานของสมาคมโสตทัศนูปกรณ์ แสดงให้เห็นทักษะสำคัญ ๆ นั้น การฟังเป็นทักษะแนวหน้าที่ต้องทำมากที่สุด ตัวเลขแสดงว่าในชั่วโมงทำงานคนเราฟัง 45 เปอร์เซ็นต์ พูด 30 เปอร์เซ็นต์ อ่าน 16 เปอร์เซ็นต์ และเขียน 9 เปอร์เซ็นต์ของเวลาทำงานในวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงเปอร์เซ็นต์ของทักษะทางภาษาที่ใช้ในวัน

นอกจากนั้น ชูดา รักไทย และปานจิตต์ โกญจนาวรรณ (2544 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฟังว่า เป็นประตูสำคัญที่เปิดไปสู่การเรียนรู้ การเรียนรู้ก่อให้เกิดพัฒนาการ ซึ่งการที่เราเป็นอยู่ทุกวันนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการฟัง ไม่ว่าจะเป็นการฟังในครอบครัว ในโรงเรียน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน การปรึกษาหารือ การพูดคุย ฯลฯ

วรรณิ โสุมประยูร (2537 : 89) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฟังไว้ดังนี้

1. การฟังเป็นทักษะทางภาษาที่ใช้มากที่สุด
2. การฟังช่วยให้เกิดปัญญาและความรู้
3. การฟังเป็นส่วนสำคัญของการพูด การอ่านและการเขียน
4. การฟังช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
5. การฟังช่วยขยายความรู้ความคิดและประสบการณ์รวมทั้งการคิดค้นงานใหม่ ๆ
6. การฟังช่วยในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของสังคม
7. การฟังช่วยในการเลือกประเมิน และตัดสินใจต่าง ๆ ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

มาซาโด (Machado, 1980 : 71 อ้างถึงใน นางเยาว์ คลินิกคลาย, 2543 : 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฟังไว้ว่า พัฒนาการทางการฟังของเด็กปฐมวัยจะเป็นทักษะทางภาษาที่เด็กเรียนรู้ได้ดีกว่าด้านอื่น ๆ ครูจึงควรให้ความสำคัญกับการสอนฟังในฐานะที่เป็นทักษะทางภาษาที่เด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ก่อนการพูด

สรุปว่า การฟังมีความสำคัญเพราะเป็นทักษะทางภาษาที่คนเราใช้มากที่สุดในแต่ละวัน มีผลต่อการเรียนรู้ เพราะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญญาความเฉลียวฉลาด เป็นทักษะสำคัญที่จะส่งต่อการพูด การอ่านและการเขียน ตลอดจนส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ส่วนการฟังของเด็กปฐมวัยนั้น เด็กจะใช้ทักษะการฟังได้ดีกว่าด้านอื่น ๆ เป็นพื้นฐานในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ จึงควรเตรียมความพร้อมด้านการฟังแก่เด็กในวัยนี้เป็นอย่างยิ่ง

องค์ประกอบของการฟัง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 2) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการฟังไว้ดังนี้

1. การจำแนกเสียง
2. การฟัง คำพูด คำสั่งเข้าใจและปฏิบัติตามได้ถูกต้อง
3. มารยาทในการฟัง
4. การฟังนิทาน เรื่องราวแล้วจับใจความ
5. การฟังเพลง คำคล้องจอง และการเล่นที่สร้างเสริมประสบการณ์ทางภาษา

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการฟัง ได้แก่ การจำแนกเสียง การฟังคำพูด นิทาน เรื่องราว การจับใจความ จนเกิดความเข้าใจสามารถปฏิบัติได้ด้วยความถูกต้องและควรมี

มารยาทในการฟัง ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดขอบเขตของการพัฒนาทักษะทางภาษาด้านการฟังเป็น การจำแนกเสียงที่ฟัง การฟังเป็นประโยค การฟังจับใจความ

พัฒนาการด้านการฟัง

นางเยาว์ คลินิกคาลัย (2543 : 11) ได้กล่าวถึงความสามารถทางภาษาด้านการฟังของเด็ก ในแต่ละช่วงอายุ ไว้ดังนี้

อายุ 0-2 ปี พยายามเลียนเสียงที่ได้ยิน เข้าใจคำและประโยคง่าย ๆ ชอบฟังโฆษณา ทางโทรทัศน์และเสียงที่สะกิดใจ ชอบฟังเรื่องสั้น ๆ และเพลงกล่อมเด็ก

อายุ 3 ปี ชอบฟังเสียงต่าง ๆ ที่ได้ยินคุ้นหูอยู่ เช่น เสียงสัตว์ ยานพาหนะ เครื่องใช้ในครัว ชอบฟังนิทานที่ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังแบบสองต่อสอง ฟังไม่ได้นาน และฟังอย่าง ตั้งใจ สามารถเข้าใจภาษาพูดง่าย ๆ ของผู้ใหญ่ เช่น อย่า ไม่ การปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ ไม่สม่ำเสมอ สามารถเชื่อมโยงเสียงกับวัตถุที่ใช้ทำเสียงได้

อายุ 4 ปี ฟังเรื่องได้นานขึ้น อาจเลือกหนังสือให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังสามารถปฏิบัติตาม คำสั่งอย่างง่าย ๆ ได้ บางครั้งจะแกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน หรือไม่สนใจ คำสั่งหรือเสียงเรียก ชอบฟังเรื่องซ้ำ ๆ และสามารถจำแนกความแตกต่างของเสียงได้

อายุ 5 ปี ตั้งใจฟังนานขึ้น ชอบฟังนิทาน เพลง คำคล้องจอง สามารถปฏิบัติตาม คำสั่งได้มากขึ้น เข้าใจคำพูดข้อความยาว ๆ ของผู้ใหญ่

อายุ 6 ปี ชอบฟังเรื่องราวต่างๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ สรุปได้ว่า เด็กจะเรียนรู้การฟังจากการได้ยิน ทั้งจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็น แหล่งกำเนิดเสียง ผู้ใหญ่เลี้ยงดู และกิจกรรมด้านการฟังต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่จัดให้เด็กซึ่งล้วนมีผล ต่อพัฒนาการด้านการฟังของเด็กทั้งสิ้น

3.5 ประเภทการฟัง

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 79) แบ่งชนิดการฟังไว้ ดังนี้

1. การฟังอย่างเฉยๆ
2. การฟังอย่างตั้งใจได้แก่ การฟังคำสั่ง การฟังประกาศเพื่อปฏิบัติตาม
3. การฟังอย่างชื่นชม เช่น การฟังดนตรี
4. การฟังอย่างวิเคราะห์ สามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้

สภาวดี ศรีวรรณนะ (2542 : 60) ได้แบ่งประเภทของการฟังที่ควรส่งเสริมให้กับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การฟังเพื่อจำแนกความแตกต่างของเสียง
2. การฟังเพื่อปฏิบัติตามคำสั่ง
3. การฟังเพื่อเข้าใจความหมายของคำศัพท์
4. การฟังเพื่อเข้าใจเรื่องราว

เคนเนดี (Kenedy, 1975:146 อ้างถึงใน นงเยาว์ คลินิกกลาย, 2543 : 10) ได้จัดประเภทของการฟังไว้ 7 ประเภท ดังนี้

1. การฟังทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน (Simple Listening)
2. การฟังเพื่อจำแนกเสียง (Diseriminative Listening) เช่น การฟังเสียงสัตว์ เสียงยวดยาน
3. การฟังเพื่อเป็นการพักผ่อน (Listening for Relaxation) เช่น การฟังบทกลอน การฟังเรื่องราวและนิทานต่าง ๆ
4. การฟังเพื่อจับสาระสำคัญ (Listening for Information) เช่น การฟังประกาศ การฟังความคิดเห็นและการฟังเพื่อตอบคำถาม
5. การฟังเพื่อจับความคิด (Listening Organize Ideas) เช่น การฟังอภิปราย และการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ
6. การฟังอย่างพินิจพิเคราะห์ (Critical Listening)
7. การฟังเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (Creative Listening) เช่น การฟังดนตรี และการแสดงต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ประเภทของการฟังมีดังนี้ คือ การฟังเพื่อความรู้ การฟังเพื่อความบันเทิง การฟังเพื่อความเข้าใจ และการฟังเพื่อปฏิบัติตาม และการฟังเพื่อแสดงความคิดเห็น จุดประสงค์ของการพัฒนาทักษะภาษาทางการฟัง (มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราช, 2532 : 179-182 อ้างถึงใน ณัฐหทัย สร้างสุข, 2544 : 35) กล่าวถึงจุดประสงค์ของการพัฒนาทักษะทางภาษาทางการฟังไว้ ดังนี้

1. ฟังคำพูดที่ผู้อื่นพูดแล้วมีความเข้าใจ
2. สามารถจำแนกความแตกต่างของเสียงได้
3. สามารถได้ยินเสียงรอบ ๆ ข้างที่เกิดขึ้น
4. ฟังนิทานหรือคำประพันธ์แล้วได้รับความเพลิดเพลิน
5. พูดยุติประโยชน์ง่าย ๆ ได้
6. สามารถจำข้อมูล 2 – 3 สิ่งที่ได้จากการฟังเมื่อต้องการสรุป

7. สามารถที่จะร่วมสนทนากับผู้อื่นได้ เมื่อฟังแล้วสามารถตอบโต้ได้
สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะทางภาษาด้านการฟังนั้น ก็เพื่อพัฒนาการได้ยินไปสู่
การฟังแล้วเข้าใจ จนสามารถจำแนกเสียง เรียบเรียงเป็นประโยคง่าย ๆ ได้รับความเพลิดเพลิน
จากนิทาน แล้วร่วมสนทนาโต้ตอบ จดจำ และนำเรื่องราวที่ได้ฟังมาสรุปได้

การส่งเสริมการฟัง

เยวพา เดชะคุปต์ (2542 : 79) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรคำนึงในการส่งเสริมการฟังไว้ดังนี้

1. ชนิดของการฟัง การฟังมีหลายชนิด ซึ่งครูควรหาทางส่งเสริมได้แก่
 - 1.1 การฟังอย่างเงียบ
 - 1.2 การฟังอย่างตั้งใจ ได้แก่ การฟังคำสั่ง การฟังประกาศเพื่อปฏิบัติตาม
 - 1.3 การฟังอย่างชื่นชม เช่น การฟังดนตรี
 - 1.4 การฟังอย่างวิเคราะห์ สามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้
2. การจัดประสบการณ์ในการฟัง ในการจัดประสบการณ์ในการฟังครูควรมีวิธีการ

ดังนี้

- 2.1 ให้เด็กรับฟังอย่างสบาย ๆ
- 2.2 ให้เด็กเข้าใจว่าการฟังเป็นสิ่งสำคัญ ควรตั้งใจฟังผู้อื่นพูด และฝึก

มารยาทในการฟังด้วย

- 2.3 การปฏิบัติตนในการสอนฟังของครู ควรจะทำสิ่งต่อไปนี้
 - 2.3.1 พูดด้วยน้ำเสียงปานกลาง พอที่เด็กจะได้ยิน ไม่ควรตะเบ็ง

ตะโกน หรือพูดค่อยจนเกินไป

- 2.3.2 อย่าพูดมากจนเกินไป จนเด็กเกิดความเคยชินไม่ตั้งใจฟัง
- 2.3.3 ให้เวลาเด็กเตรียมความพร้อมที่จะรับฟัง เช่น ให้เด็กเตรียมพร้อม

ก่อนที่จะพูดกับเด็ก

- 2.3.4 อธิบายให้เด็กฟัง โดยใช้คำพูดง่าย ๆ และมีการเตรียมตัวล่วงหน้า

3. หาหัวข้อที่เด็กสนใจรับฟัง เช่น สนทนาถึงปัญหาของเด็ก เหตุการณ์
ประจำวัน การเตรียมการเพื่อไปทัศนศึกษา ฯลฯ

4. สร้างบรรยากาศให้เด็กแยกเรื่องต่าง ๆ ที่ได้ยิน

5. ฝึกให้เด็กแยกเรื่องต่าง ๆ ที่ได้ยิน เช่น เสียงธรรมชาติ ยวดยาน การจราจร
เสียงคน เสียงสัตว์ โดยให้เด็กลองปิดตาแล้วฟังเสียง แล้วให้บอกว่าเป็นเสียงใด ดัง - ค่อย
ห้วน - แหวม โกล่ - โกล ฯลฯ

6. จัดประสบการณ์ในการฟังอย่างมีความหมาย โดยให้เด็กเกิดความพอใจ สนุกสนาน และได้เนื้อหาสาระด้วย เช่น ครูควรใช้นิทาน บทร้อยกรอง เทปบันทึกเรื่องราว การให้เด็กหาทิศทาง การสนทนา ฯลฯ เข้ามาใช้ในการฝึกทักษะการฟัง

สรุปได้ว่า การฟังเป็นสิ่งที่สำคัญที่ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการ ส่งเสริมการฟังของเด็ก ทั้งนี้ครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการฟังให้เด็กเห็น การใช้คำพูดที่มีความ เหมาะสมทั้งน้ำเสียง ความชัดเจน เนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก จัดบรรยากาศในการ ฟัง จัดกิจกรรมการฟังที่หลากหลาย เช่น ให้ฟังเสียงต่าง ๆ ฟังเพลง ดนตรี นิทาน ทั้งนี้ กิจกรรมที่ทำให้การฟังของเด็กมีความหมายมากที่สุด คือ การฟังเรื่องราว หรือนิทานโดยเป็น หนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง เพราะได้ทั้งความสนุกสนาน เนื้อหาสาระ คติสอนใจและมี ภาพประกอบที่ดึงดูดความสนใจ

นงเยาว์ คลินิกคลาย (2543 : 53) ได้ศึกษาความสามารถด้านการฟังและการพูดของ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ โดยใช้เพลงประกอบ พบว่า เด็ก ปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยใช้เพลงประกอบหลังการทดลอง มีความสามารถด้านการฟังและการพูดสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าการนำเพลงมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมทำให้เด็กมีความสามารถด้านการฟัง และการพูดสูงขึ้น

เบญจจะ คำมะสอน (2544 : 1) ได้ศึกษาความสามารถด้านการฟังและการ พูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การพูดเรื่องอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ ภาพประกอบโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 4-5 ปี ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การพูดเล่าเรื่องอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ภาพประกอบ เด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านการฟังและการพูดสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

สนอง สุทธาอามาตย์ (2545 : 1) ได้ศึกษาความสามารถด้านการฟังและ การพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยการประกอบอาหาร โดยใช้ กลุ่มตัวอย่างเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการ จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยการประกอบอาหาร มีความสามารถด้านการฟังและการ พูดสูงขึ้นกว่าการทดลอง

จากเอกสารและงานวิจัยด้านการฟังสรุปได้ว่า การฟังเป็นทักษะทางภาษาที่ติดตัวมา ตั้งแต่แรกเกิด และมีพัฒนาการมาตามลำดับตั้งแต่การเลียนแบบ เสียงที่ได้ยินจากบุคคลใกล้ ตัว เสียงธรรมชาติ จนสามารถจำแนกเสียงต่าง ๆ ได้ ฟังคำพูด คำสั่งแล้วปฏิบัติตามได้

ตลอดจนถ่ายทอดเรื่องราวที่ได้ฟังให้ผู้อื่นเข้าใจ การฟังมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งหากได้รับการพัฒนาส่งเสริมอย่างถูกต้องจะทำให้การฟัง มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การพัฒนาทักษะทางการฟังในระดับก่อนประถมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

4. พัฒนาการทางการพูด

ความหมายของการพูด

การพูดเป็นการติดต่อสื่อความหมายระหว่างมนุษย์โดยใช้เสียง ภาษา แววดา สีหน้าท่าทางต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดจากผู้พูดไปยังผู้ฟังให้เป็นที่เข้าใจกัน
 วรรณิ โสภประยูร (2537 : 99) ได้กล่าวว่า การพูดเป็นสื่อความหมายอย่างหนึ่งใช้น้ำเสียง ภาษากริยา ท่าทาง เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจไปให้ผู้ฟังรู้ หรือเข้าใจความต้องการหรือความรู้สึกนึกคิดของตน เพราะการพูดเป็นทักษะการส่งออกตามหลักของภาษาศิลป์
 สุภาวดี ศรีวรรณะ (2542 : 86) ได้กล่าวว่า การพูด หมายถึง พฤติกรรมติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคล ด้วยการใช้อักษร น้ำเสียง ภาษา อากัปกิริยา ท่าทาง สีหน้า แววดา เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดความต้องการของผู้พูดไปสู่ผู้ฟังเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและตอบสนองได้

สรุปได้ว่า การพูดเป็นพฤติกรรมติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้น้ำเสียงเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เรื่องราว ความต้องการ สร้างความสัมพันธ์ความเข้าใจ และตอบสนองกันได้ ซึ่งขอบข่ายการพัฒนาทักษะทางภาษาด้านการพูดของเด็กปฐมวัยในการศึกษาครั้งนี้เป็นการ การบอกชื่อสิ่งของ การสร้างประโยคที่สมบูรณ์ และการเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์

ความสำคัญของการพูด

การพูดที่ดีนั้นย่อมจะทำให้ผู้พูดติดต่อเกิดความเข้าใจกับผู้อื่น ได้สะดวกสามารถแสดงความประสงค์ของผู้พูดให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้อื่นได้ และสามารถเสนอความคิดเห็นของตนเองให้เป็นประโยชน์แก่กิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมได้

ประมวญ คิดคินสัน (2541 : 99) กล่าวว่า ภาษาพูดมีอยู่กลุ่มมนุษย์ชาติมานานนับล้านปี มนุษย์เราเท่านั้นที่มีความสามารถในด้านนี้ การมีภาษาพูดนี้เองทำให้บรรพบุรุษของเราอยู่รอดและก้าวหน้ามาตามลำดับ อีกประการหนึ่ง ภาษาพูดเป็นภาษาที่มาก่อนภาษาอื่นใดทั้งสิ้น

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 75) ได้อ้างอิงงานวิจัยของ แอนเดอร์สันซึ่งพบว่าภาษาพูดเป็นพื้นฐานของการสื่อความหมายทุกประเภทในแง่ของศิลปะ คำพูดและภาษาจะเกิดขึ้นใน

ใจของเด็กทันที ภาษาพูดของเด็กจะเกิดขึ้นไม่เป็นทางการก่อนเข้าโรงเรียน หรือก่อนที่จะได้รับการสอนอย่างเป็นทางการ เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนภาษาพูดของเด็กจะได้รับการพัฒนาได้เป็นแบบแผนมากขึ้น

สุภาวดี ศรีวรรณ (2542 : 63-64) ได้กล่าวว่า การพูดเป็นเครื่องมือสำคัญของการติดต่อสื่อสารที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต การฝึกพูดเป็นพื้นฐานที่จะช่วยฝึกทักษะด้านภาษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจุดประสงค์ของการฝึกพูดมีดังนี้

1. เพื่อให้เด็กพัฒนาการพูดได้คล่องเป็นธรรมชาติ ได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ
2. พัฒนาความสามารถในการพูดได้ชัดเจน ได้ฝึกเสียงที่เป็นปัญหาสำหรับเด็ก เช่น เสียง “ส” นอกจากนี้ยังควรพูดด้วยเสียงที่นิ่ง รื่นหู ไม่ดัง ไม่ค่อยเกินไป มีความมั่นใจในการพูด
3. พูดถูกต้องจนเป็นนิสัย เช่น เด็ก ๆ มักจะพูดประโยคปฏิเสธว่า “ผมเปล่าทำ” ต้องแก้เป็น “ผมไม่ได้ทำครับ” หรือ “ไม่ได้ทำค่ะ”
4. เพื่อใช้ภาษาเป็นเครื่องมือติดต่อสังคมกับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่น ๆ การที่เด็กจะเป็นที่น่าคบหาสมาคมด้วยย่อมต้องมีภาษาที่สุภาพ ดังนั้นการให้การศึกษาแก่เด็กวัยนี้ย่อมจะต้องฝึกเด็กให้รู้จักใช้คำสุภาพทั้งหลาย เช่น คำว่า “ขอโทษ” “ขอบคุณ” “ขอใจ” โดยต้องเป็นแบบอย่างให้เด็กและต้องให้เด็กใช้อย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้จะต้องให้รู้จักกาลเทศะด้วย เสียงที่พูดในห้องเรียนย่อมจะต้องดังเหมือนที่ใช้ในสนาม

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่น คือ ไม่เพียงแต่แสดงความคิดเห็นของตนเท่านั้น แต่ยังสามารถเข้าใจสิ่งที่คนอื่นพูด สามารถพูดสิ่งที่มิผู้กล่าวไว้ได้
2. การฝึกเลียนเสียงคำพูดก่อนที่จะบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ หากไม่ฝึกในเรื่องนี้เด็กบางคนจะเล่าเรื่องไม่ตรงจุด เช่น เด็กอาสาจะเล่าเรื่อง “ไปเที่ยวทะเล” แทนที่จะพูดถึงการไปทะเล เด็กบางคนจะมั่วพะวงแต่จุดไม่สำคัญ เช่น มั่วตะมุตะมูเกี่ยวกับการแต่งตัว การซื้อของต่าง ๆ สำหรับการเดินทาง ครูอาจต้องช่วยเตือนเด็กให้พูดเข้ามาหาเรื่องอีกทีหนึ่ง
3. เรียนรู้เกี่ยวกับภาษา เช่น หลักของการออกเสียง เสียงวรรณยุกต์ การเว้นวรรค การเรียบเรียงคำให้เป็นประโยค และคำบางคำมีความหมายได้หลายอย่าง

สรุปได้ว่า การพูดเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญ เพราะเป็นเครื่องมือสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ความรู้สึกนึกคิดและเข้าใจได้รวดเร็ว เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของบุคคล ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เพราะการพูดสื่อสารช่วยสานความเข้าใจ ส่งเสริมให้มนุษย์

อยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกฝนกันตั้งแต่เด็ก ให้สามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่ว ชัดเจน กล้าแสดงความคิดเห็น และมีมารยาทในการพูด

องค์ประกอบของการพูด

จินดา งานสุทธิ (2542 : 2) กล่าวว่า องค์ประกอบของการพูดมี 5 ประการ ดังนี้

1. ผู้พูด (Speaker) คือ ผู้ที่มีเรื่องราวพร้อมที่จะพูดออกไป
2. เนื้อเรื่อง (Speech) คือ เรื่องราวที่ผู้พูดเตรียมไว้ที่จะพูด
3. ผู้ฟัง (Audience) คือ ผู้ที่รับฟังเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้พูดพูดให้ผู้ฟัง
4. เครื่องมือสื่อความหมาย (Communicative Act) คือ การใช้เครื่องมือช่วยในการพูดให้น่าสนใจขึ้น เครื่องมือที่ช่วยสื่อความหมายนี้อาจจะได้แก่ ลักษณะท่าทางของผู้พูด หรือ อาจจะเป็นเครื่องมือโสตทัศนวัสดุก็ได้

5. สถานการณ์ในการพูด (Speaking Situation) ควรพิจารณาถึงโอกาสในการพูด เวลา ตลอดจนบรรยากาศแวดล้อม

เซอร์ล (Searle, 1978 : 85-99 อ้างถึงใน นันทพร ศักดิ์เทวินทร์, 2545 : 27) กล่าวว่า การพูดติดต่อสื่อสารต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. การกล่าวถ้อยคำ (Utterance Act) คือ การที่ผู้พูดกล่าวคำหรือประโยคขึ้นมาใช้ในการสื่อสาร โดยคำพูดหรือประโยคดังกล่าวต้องมีจุดประสงค์เพื่อการติดต่อสื่อสารด้วย
 2. การกล่าวถ้อยคำที่ทำให้บรรลุผลอย่างใดอย่างหนึ่งตามสถานการณ์ (Propositionary Act) คือ การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับเหตุการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นๆ เช่น การพูดให้ผู้ฟังเกิดความสำนึกและเชื่อถือหรือเกิดความเข้าใจผิดเป็นต้น
 3. การแสดงเจตนาในการกล่าวคำพูด (Illocutionary Act) คือ การแสดงออกซึ่งความตั้งใจในการกล่าวถ้อยคำ เช่น ต้องการทักทาย ขอร้อง ตักเตือน หรือขอโทษ เป็นต้น
- สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการการพูดแต่ละครั้ง ได้แก่ ผู้พูด สารที่จะพูด จุดมุ่งหมาย และผู้ฟัง

พัฒนาการทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการฟังและการพูด

มีผู้ศึกษาทฤษฎีซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางภาษาด้านการฟังและการพูดซึ่ง ประภาพันท์ นิลอรุณ (2530 : 29) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเลียนแบบ (The Imitation Theory) ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลียนแบบในการพัฒนาทางภาษาในการพัฒนาทางภาษาอย่างละเอียด คือ เลวิส ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพัฒนาการ

ทางการพูดนั้นเกิดขึ้นได้หลายทาง โดยอาศัยการเลียนแบบซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากการมองเห็นหรือการได้ยินเสียง

2. ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) ทฤษฎีนี้อาศัยจากหลักทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งถือว่าพฤติกรรมทั้งหลายถูกสร้างขึ้นโดยอาศัยเงื่อนไข ไรน์แกลด์ และคนอื่น ๆ พบว่า เด็กจะพูดมากขึ้นเมื่อให้รางวัลหรือเสริมกำลัง

3. ทฤษฎีการรับรู้ (Motor of Perception Theory) ลิเบอร์แมน (Lieberman, Philip) การรับรู้ทางการฟังขึ้นอยู่กับการเล่นเสียง จึงเห็นได้ว่าเด็กมักจะจ้องหน้าเวลาเราพูดด้วยการทำเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะเด็กฟังหรือพูดซ้ำด้วยตนเองหรือหัดเปล่งเสียงโดยอาศัยการอ่านริมฝีปากแล้วจึงเรียนรู้คำ

4. ทฤษฎีความบังเอิญจากการเล่นเสียง (Babble Buck) ธอร์นไคค์ (Edward L. Thorndike) เป็นผู้คิด โดยอธิบายว่าเมื่อเด็กกำลังเล่นเสียงอยู่นั้น เหยื่อยมีบางเสียงไปคล้ายกับเสียงที่มีความหมายในภาษาพูดของพ่อแม่ พ่อแม่จึงให้รางวัลทฤษฎีในทันที ด้วยวิธีนี้เด็กจึงมีพัฒนาการทางภาษาไปเรื่อย ๆ

จากทฤษฎีการพัฒนาทางภาษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เด็กมีพัฒนาการทางภาษาพูดมาจากการฟังและการเสริมแรง การนำทฤษฎีเหล่านี้มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา จึงเป็นการพัฒนาทั้งทักษะด้านการฟังให้มีประสิทธิภาพและพัฒนาทักษะด้านการพูดอย่างต่อเนื่องและสมบูรณ์แบบไปพร้อมกัน

พัฒนาการด้านการพูด (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2521 : 96-98 อ้างถึงใน จุฬารัตน์ อินุพัฒน์, 2543 : 13) ได้แบ่งพัฒนาการด้านการพูดเป็น 4 ชั้น ดังนี้

1. การเปล่งเสียงก่อนการพูดภาษา ตั้งแต่เกิดถึง 1 ปี ในระยะนี้เด็กจะเริ่มส่งเสียงร้อง การโต้ตอบอาจมีความหมายหรือไม่มีความหมายแต่ส่วนมากเป็นการสื่อความรู้สึก คือเด็กจะเริ่มส่งเสียงที่ไม่มี ความหมาย เป็นพื้นเสียงธรรมชาติ ไม่มีเสียงสูงต่ำ เริ่มเล่นเสียง เริ่มเรียนคำง่าย ๆ โกลัตัว เช่น พ่อ แม่ และบางครั้งเพื่อความเข้าใจของตนเองเท่านั้น แต่ไม่สื่อความหมายสำหรับผู้อื่น

2. การพัฒนาการพูดภาษาไทยในระยะเริ่มแรก (Early Linguistic Development) เด็กวัย 1-5 ปี เด็กเริ่มใช้ภาษาพูดเป็นประโยคง่าย ๆ เช่น แม่มา พ่อไป ระยะแรกเด็กจะพูดคำเดียวมากกว่าคำหลายพยางค์ ในการวิจัยปรากฏว่า เด็กเริ่มพูดนั้นจะพูดคำนามก่อน เช่น แมว หมา นม ต่อมาจะเป็นคำกริยาที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว เช่น ไป กิน และต่อมาจะเป็น

คำคุณศัพท์ วิเศษณ์ สรรพนาม สันธาน นุพพท ปรากฏระยะหลังและเมื่อเข้าโรงเรียน ภาษาของเด็กวัยเริ่มเรียน เริ่มเป็นประโยคแต่ละฝึกทักษะในการออกเสียงมากกว่าอย่างอื่น

3. การพัฒนาการพูดในระยะหลัง (Later Linguistic Development) ระยะ 3-11 ปี
 ระยะนี้เด็กเริ่มเข้าโรงเรียนแล้ว ในระยะ 5-8 ปี เด็กก็มีพัฒนาการทางภาษามากขึ้น เด็กเริ่มเรียนคำศัพท์ การอ่านความหมาย เริ่มสนใจไวยากรณ์ เริ่มใช้ภาษาพูดในลักษณะรูปประโยคที่สมบูรณ์ และในระยะหลังเริ่มศึกษาคำศัพท์ต่าง ๆ เริ่มเข้าใจความหมายนามธรรมของศัพท์มากขึ้น

4. การพัฒนาการสร้างประโยค (Development of Syntax) ระยะตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป
 เด็กจะเริ่มศึกษาไวยากรณ์อย่างแท้จริงและสามารถใช้ภาษาได้ดียิ่งขึ้น

ฉลองรัฐ อินทรีย์ (2522 : 75-76) ได้แบ่งพัฒนาการทางการพูดออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นปฏิบัติการสะท้อน (Reflexive Vocalization) เป็นการพูดของเด็กทารกคลอดใหม่ การออกเสียงเป็นไปได้อัตโนมัติและยังไม่มีมีความหมายซึ่งต่อมาเมื่ออายุประมาณหนึ่งเดือนครึ่ง ทารกจะเปล่งเสียงต่าง ๆ กันได้ตามความรู้สึกของตนเอง เช่น ชอบไม่ชอบ ง่วง หิว เป็นต้น

2. ขั้นเล่นเสียง (Babbling Stage) เป็นการพูดของเด็กทารกอายุตั้งแต่หนึ่งเดือนครึ่งถึงแปดเดือน ซึ่งอวัยวะในการเปล่งเสียงและการฟังเสียงมีการเริ่มพัฒนามากขึ้น เช่น ปาก ลิ้น หู ทารกจะได้ยินเสียงผู้อื่นและเสียงตนเอง และมีความสุขในการเล่นเสียงที่ตนเองได้ยิน ทารกทุกชาติทุกภาษาจะส่งเสียงเหมือนกันหมด และเสียงที่เปล่งออกมายังไม่บอกความหมายชัดเจน ทารกจะเริ่มมีความรู้สึกนึกคิด เข้าใจแยกแยะออกมาได้ว่า ตนเองและสิ่งแวดล้อมเป็นคนละส่วนกัน ซึ่งเมื่อเขาอายุน้อยกว่าแปดเดือน เขาจะมีความเข้าใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นส่วนหนึ่งของเขา เช่น ขวดนม หมอนที่เขาใช้ ต่อมาเมื่อเขามีอายุเพิ่มมากขึ้นจนถึงแปดเดือน ทารกจะพยายามลองทำเสียงต่าง ๆ ทุกชนิด ซึ่งเป็นการซ้อมเสียงก่อนที่จะสามารถเปล่งเสียงออกมาเป็นคำพูดต่อไป

3. ขั้นเสียงเสียง (Lalling Stage) เป็นพัฒนาการในการพูดของเด็กทารกอายุประมาณเก้าเดือน ทารกจะสนุกในการเล่นเสียงที่เขาได้ยินต่อจากการเล่นเสียงของตัวเอง ประสาทของการรับเสียงจะมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น และสามารถจับเสียงผู้อื่นพูด ประสาทสามารถจับภาพการเคลื่อนไหวของริมฝีปากได้แล้ว ทำให้เด็กมีความสุขที่จะเลียนเสียงผู้อื่นมากกว่าการเลียนเสียงคิด ๆ ถู ๆ และยังไม่ค่อยเข้าใจความหมายของเสียงพูดของผู้ใหญ่นัก

เด็กหูหนวกไม่สามารถพัฒนาทางด้านภาษาถึงขั้นที่สามนี้เป็นขั้นที่ทารกเริ่มพูดภาษาแม่ของตน (ภาษาแม่ หมายถึง ภาษาซึ่งเราได้มาตั้งแต่เราได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตในภาษาใด ภาษานั้นก็กลายเป็น “ภาษาแม่” ของเรา)

4. ขั้นรู้ความหมายของเสียงที่ได้ยิน (True Speech) เป็นการพัฒนาการใช้ภาษาของทารกตั้งแต่อายุหนึ่งถึงสองปีครึ่ง โดยทารกจะใช้ความจำ การใช้เหตุผล การเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่ทารกได้รู้ เช่น ทารกจะเริ่มเข้าใจความหมายของคำว่า “แม่” คือ ผู้ที่เลี้ยงดูตนเอง ให้ความรัก ความอบอุ่น ต่อมาเด็กจะค่อย ๆ หัดพูดทีละคำก่อน แล้วจึงหัดใช้วลี ต่อมาเป็นประโยค ซึ่งยังไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์เรื่อย ๆ มาจนสามารถพูดอย่างถูกต้องตามหลักภาษาของชาตินั้น ๆ

พราวพรรณ เหลืองสุวรรณ (2533 : 90-93) ได้กล่าวถึงความสามารถด้านการพูดของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุ ดังนี้

อายุ 0-2 ปี เด็กแรกเกิดจะสื่อสารกับบุคคลอื่นด้วยภาษาท่าทางเมื่อพูดได้ สามารถพูดคำบางคำได้ชัดเจน แต่จะไม่เข้าใจความหมายของคำ 18 เดือนพูดได้ประมาณ 10 คำ และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถึง 30 คำ

เมื่ออายุประมาณ 2 ปี ชอบตั้งคำถามว่า อะไร ทำไม ส่วนมากยังพูดไม่ชัด โดยเฉพาะตัว ร, ล และคำควบกล้ำ บางครั้งพูดกลับกัน ผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ไม่ควรล้อเลียน หรือตำหนิ เพราะจะทำให้เด็กพัฒนาการช้า เด็กจะสามารถเข้าใจความหมายและคำมากกว่าส่วนที่ต้องการจะพูดออกมา

อายุ 3 ปี มีพัฒนาการทางภาษาเร็วมาก สามารถตั้งคำศัพท์ใหม่ ๆ หรือเรียกชื่อใหม่ตามความเข้าใจของตน สามารถจำคำพูดง่าย ๆ ของผู้ใหญ่ เช่น อย่า ไม่ แต่ยังไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่มองไม่เห็น ดังนั้นการปฏิบัติตามคำสั่ง คำขอร้องของผู้ใหญ่ จึงยังไม่สม่ำเสมอ และยังไม่ลืมนำคำถามว่า ทำไม จะพยายามทำความเข้าใจคำถามที่ตนเองถามไปเช่นกัน

อายุ 4 ปี ในด้านภาษาเด็กวัยนี้ เริ่มเป็นตัวเองมากขึ้น มีความสนใจคำพูดของผู้ใหญ่ และชอบเลียนแบบ เริ่มพูดประโยคที่ยาว และใช้คำถามที่มีเหตุผลมากขึ้น ชอบฟังนิทานซ้ำ ๆ โดยไม่เบื่อ

อายุ 5 ปี สามารถเข้าใจคำพูด ข้อความยาว ๆ ของผู้ใหญ่ได้ดี และพยายามพูดยาว ๆ โดยเลียนแบบผู้ใหญ่ในการสร้างประโยค ชอบฟังนิทานประเภทเทพนิยาย และชอบแสดงบทบาทสมมติประกอบ

อายุ 6 ปี เด็กส่วนใหญ่จะสนใจการพูด ชอบสนทนากับเพื่อน ๆ หรือผู้ใหญ่ มากกว่าการเล่นสิ่งของ และมีความสุขมากเมื่อได้สนทนากับผู้อื่นและไม่ชอบถูกวิจารณ์ต่อหน้า ผู้อ่านหรือชุมชน ชอบฟังเรื่องราวต่าง ๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับธรรมชาติ ปรัชญาการณต่าง ๆ เริ่มสนใจการอ่าน โดยเฉพาะเทพนิยายที่มีภาพประกอบ

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัย จะเริ่มตั้งแต่วัยแรกเกิด โดยจะเริ่มจากการเปล่งเสียงร้อง ซึ่งยังไม่มีความหมาย จากนั้นจึงจะพัฒนาเป็นคำเดี่ยวโดด ๆ จะพัฒนาเป็นประโยคสั้น ๆ จากภาษาง่าย ๆ สู่ภาษาที่ซับซ้อนมากขึ้นเพื่อสื่อความหมาย ความคิด ความรู้สึก ความต้องการของตนเอง จนสามารถพัฒนาการใช้ได้ดีเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ซึ่งทุกอย่างจะเป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนภาษาพูด

การศึกษากระบวนการเรียนภาษาพูดของเด็ก จะทำให้สามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาการทางภาษาด้านการพูดให้แก่เด็กได้อย่างถูกขั้นตอนและเหมาะสม ซึ่ง ประภาพันท์ นิลอรุณ (2530 : 29) กล่าวถึงกระบวนการในการเรียนภาษาพูดของเด็ก ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งสามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารกันได้ นั้นมีลำดับขั้นดังนี้

1. การเลียนแบบ (Imitation) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการเรียนภาษา เพราะเป็นขั้นที่เด็กเลียนเสียงคำพูดตามเสียงที่ได้ยิน
2. การเอาอย่าง (Identification) เด็กมิได้เลียนการออกเสียงอย่างเดียว แต่เลียนท่าทาง นิสัยใจอกจากบุคคลตามเสียงที่ได้ยิน
3. การเลียนพฤติกรรมตอบสนองพร้อมกับสิ่งเร้าโดยพยายามลองใช้อวัยวะเครื่องเปล่งเสียงต่าง ๆ นั้น ให้ทำงานกันหลายส่วน ได้แก่ ส่วนสมองที่รับรู้ มองเห็น ได้ยิน สดสม ความจำ ทำริมฝีปาก สีหน้าท่าทาง สายตา เด็กจะพยายามทำตาม
4. การเรียนรู้ด้วยพันธภาวะ (Association Learning) เด็กเรียนรู้คำ และ ความหมายของคำระหว่างเสียง และสิ่งของ หรือพฤติกรรม เช่น เด็กเรียนรู้คำว่าตุ๊กตา แม่ยื่น ตุ๊กตาให้แล้วบอกเด็กว่า ตุ๊กตา เด็กก็จะจำและเรียนรู้ได้
5. การเรียนรู้แบบถามตอบ (Question - Answering) เมื่อเด็กได้เรียนรู้ภาษาไป บ้างแล้ว เด็กเกิดความคิดอย่างมีระเบียบ โดยรู้จักใช้เหตุผล เด็กวัย 5-6 ขวบ จะมีความอยากรู้อยากเห็น จึงชอบใช้คำถาม จึงควรสนองเด็กจะช่วยให้พัฒนาการทางภาษาของเด็กดีขึ้น
6. การลองผิดลองถูก (Trial and Error) ช่วงนี้เป็นช่วงควรปฏิบัติเด็กอาจปฏิบัติ ถูกบ้าง ผิดบ้าง ควรมีวิธีเข้าใจ ชมเชย เมื่อเด็กออกเสียงถูกต้อง

7. การถ่ายถอดการเรียนรู้ (Transfer of Learning) การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เป็นการง่ายขึ้นถ้าผู้เรียนมีความรู้อันเกี่ยวพันกันมาก่อน เช่น รู้จักไก่ แล้วสอนให้รู้จักห่านและเป็ด โดยชี้ให้เห็นความแตกต่าง เด็กจะจำได้เร็วและมีความคิดลำดับอย่างเป็นระเบียบ

จากกระบวนการเรียนภาษาพูดคงได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า เด็กจะเรียนรู้ภาษาพูดจากบุคคลใกล้ชิด ทั้งจากการเลียนแบบเสียงที่ได้ยิน เลียนท่าทางพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างไม่เป็นกฎเกณฑ์ก่อน จากนั้นเด็กจะเริ่มรู้จักใช้คำถาม ซึ่งหากได้รับการสนองหรือได้รับการชี้แนะ ตลอดจนได้รับการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ ก็จะช่วยในการเรียนรู้ภาษาพูดของเด็ก ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านการพูดดีขึ้นตามลำดับ

จุดประสงค์ในการพัฒนาทักษะทางภาษาด้านการพูด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532 : 179-182) ได้กล่าวว่า การฝึกพูดสำหรับเด็กปฐมวัยย่อมเป็นพื้นฐานที่จะช่วยพัฒนาเด็กให้พร้อมที่เรียนอ่าน - เขียนต่อไป จุดมุ่งหมายในการพูดมีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้เด็กได้พัฒนาการพูดได้คล่องเป็นธรรมชาติ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ
2. พัฒนาความสามารถในการพูดให้ชัดเจน ได้ฝึกเสียงที่เป็นปัญหาสำหรับเด็ก เช่น “ส” นอกจากนี้ยังพูดด้วยเสียงที่น่าฟัง รื่นหู ไม่ดัง ไม่ค่อยเกินไป มีความมั่นใจในการพูด
3. พูดถูกต้องจนเป็นนิสัย เช่น เด็ก ๆ มักจะพูดปฏิเสธว่า “ผมเปล่าทำ” ครูจะต้องแก้เป็น “ผมไม่ได้ทำ” จริงอยู่จะไม่มีใครสอน ไวยากรณ์ให้เด็ก ครูต้องคอยแนะนำให้เด็กพูดให้ถูก
4. เพื่อใช้ภาษาเป็นเครื่องมือติดต่อสังคมกับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่น ๆ การที่เด็กจะเป็นที่คบหาสมาคมด้วยย่อมต้องมีภาษาที่สุภาพด้วย ดังนั้นการให้การศึกษาแก่เด็กวัยนี้ก็ย่อมจะต้องฝึกเด็กให้รู้จักใช้คำสุภาพทั้งหลาย เช่น คำว่า “ขอโทษ” “ขอบคุณ” “ขอบใจ” โดยครูจะต้องเป็นแบบให้แกเด็กโดยการใช้กับเด็กอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังจะต้องให้รู้จักกาลเทศะด้วยว่าเสียงที่ใช้พูดในห้องเรียนย่อมจะไม่ดังเหมือนที่ใช้ในสนาม
5. เพื่อให้เด็กได้แยกสิ่งต่าง ๆ เข้าพวกกัน โดยการดู การสัมผัส และการฟัง
6. เพื่อพัฒนาความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่น
7. ฝึกการเลียนเสียงคำก่อนที่จะบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ

8. เรียนรู้เกี่ยวกับภาษา เช่น หลักของการออกเสียง เสียงวรรณยุกต์ การเว้นวรรค การเรียบเรียงคำให้เป็นประโยค และคำบางคำมีหลายความหมายได้หลายอย่าง

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542 : 72) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมการพูดให้กับเด็กเล็กไว้ดังนี้

1. ให้เด็กได้พัฒนาการการแสดงความคิดเห็นของตน
2. ให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในการพูด โดยใช้คำพูด และน้ำเสียงที่เหมาะสม
3. ให้เด็กเกิดนิสัยที่ดีในการพูด และสามารถใช้คำพูดได้อย่างเหมาะสม
4. ให้เด็กได้พัฒนาการใช้ภาษา เพื่อเป็นเครื่องมือในการสมาคมกับผู้อื่น เช่น การพูดขอบคุณ ขอโทษ ฯลฯ การไม่ใช้เสียงรบกวนผู้อื่น เป็นต้น
5. พัฒนาความสามารถในการบอกชื่อ อธิบาย จำแนกสิ่งต่าง ๆ ที่เขาแลเห็นในสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น บอกสิ่งที่เขาแลเห็น รู้สึก ได้ยิน ได้กลิ่น เป็นต้น
6. พัฒนาความสามารถในการสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ เช่น
 - 6.1 สามารถเข้าใจในสิ่งที่ผู้อื่นพูด และตอบสนองได้อย่างมีความหมาย
 - 6.2 สามารถเล่านิทานด้วยคำพูดของตนเองหลังจากฟังผู้อื่นเล่าจบแล้วได้
7. สามารถรวบรวมความคิดของตนเองเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้
8. สามารถเรียนรู้ภาษา เข้าใจความหมายและความคิดรวบยอดของภาษาดังต่อไปนี้
 - 8.1 ภาษาพูดเป็นเรื่องของระบบเสียง
 - 8.2 แบบแผนของเสียง ทำให้เกิดความหมายที่เข้าใจได้
 - 8.3 ภาษาพูดประกอบด้วยน้ำเสียง การเน้นหนักเบา การเว้นวรรคตอน ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความหมายที่เข้าใจได้
 - 8.4 เสียงจะใช้อย่างมีความหมายต่อเมื่อนำมาเรียบเรียงเป็นคำ วลี ประโยคได้
 - 8.5 ภาษามีการเปลี่ยนแปลงได้ คำบางคำอาจจะทำให้เกิดความหมายใหม่ ๆ และวิธีการใช้ใหม่ ๆ ขึ้นได้

สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะทางภาษาด้านการพูด มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในการพูดเรียนรู้ภาษา พัฒนาการใช้ภาษา เพื่อให้การสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ ได้รับการฝึกฝนจนเกิดนิสัยที่ดีในการพูด และเกิดความคิดรวบยอดทางภาษา

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพูด

บันลือ พฤษะวัน (2521 : 22) ได้กล่าวถึงการฝึกหัดให้เด็กมีทักษะในการพูดไว้ ดังนี้

1. ใช้คำพูดที่ชัดเจน ทุกคำพูดกับเด็กต้องชัด และไม่ควรพูดเร็ว เด็กจะได้

เลียนแบบ

2. พยายามพูดให้ถูกต้องอยู่ทุกขณะ เพื่อเป็นแนวทางการเรียนรู้ของเด็ก
3. ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัย ภาษาที่ง่ายและสุภาพ
4. ให้เด็กได้ขยายประสบการณ์ รู้จักเรียกสิ่งของเครื่องใช้ที่พบเห็น
5. พูดเป็นประโยค ถูกไวยากรณ์ หรือคนทั่วไปนิยมใช้ในสังคม
6. เวลาเด็กพูดหรือเล่าให้ความสนใจฟัง
7. พยายามหาหนทางที่ใช้ภาษาดี ๆ มาเล่าให้ฟัง อย่างสม่ำเสมอไม่ควรนานเกิน

ประมาณ 10-15 นาที

8. ในการพูดประโยคใดที่เกรงว่าเด็กจะไม่เข้าใจ พ่อแม่ควรแสดงท่าทาง หยิบภาพ
สิ่งที่กล่าวถึงให้เด็กดูประกอบไปด้วย

9. หากมีโอกาสเดินทางไปต่างถิ่น เด็กควรจะได้ร่วมเดินทางไปด้วย จะเป็นการ
ขยายประสบการณ์ของเด็กได้ดี และควรชักชวนพูดคุยไปด้วย

10. ควรให้คำชมเชย ให้กำลังใจ ไม่หักห้ามเมื่อเด็กพูดผิดควรให้แก้ไข หรือหา
หนทางแก้ไขไปพร้อม

ชุดิมา สัจจานนท์ (2524 : 51-56 อ้างถึงใน จุฬารัตน์ อินุพัฒน์ 2543 : 14) ได้ให้
แนวทางในการส่งเสริมภาษาแก่เด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ให้เด็กรู้จักคำมาก ๆ โดยการอ่านให้ฟัง พูดคุยกับเด็กเสมอ เปิดโอกาสให้เด็ก
พบปะผู้คน และเที่ยวตามที่ต่าง ๆ ดูรายการโทรทัศน์ สนใจ และตอบคำถามของเด็ก
2. ถ้าเด็กอยากเรียนอ่านก็ให้อ่าน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการ
เรียนรู้คำศัพท์หรือเรื่องราว และเมื่อเด็กเบื่อก็ยินยอมให้เด็กหัดอ่านทันที
3. ไม่มีเกณฑ์อายุที่กำหนดว่าจะสอนอ่านให้กับเด็กเมื่อไร เพียงแต่ให้เด็กมีความ
อยากอ่านก็สอนอ่านได้ แต่ควรเป็นการอ่านภาพก่อนจึงเริ่มมีตัวอักษรเพิ่มขึ้นได้เรื่อย ๆ
ตามลำดับ
4. เด็กจะชอบอ่านนิทานเรื่องเดิมซ้ำ ๆ อยู่เช่นนั้น ซึ่งเป็นเรื่องปกติจึงไม่ควรบังคับ
เมื่อเด็กเลือกอ่านหนังสือตามความสนใจ

ประมวล ดิคคินสัน (2543 : 101-105) ได้พูดถึงการส่งเสริมภาษาพูดของ “บ้านเด็ก” ไว้
พอสรุปได้ดังนี้

1. การสนทนาตามประสาเด็ก ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมตามโอกาสต่าง ๆ ในช่วงกิจกรรมปกติในแต่ละวัน ครูจะเป็นผู้คอยแนะนำเกี่ยวกับมารยาทในการพูดและการฟัง
2. การอภิปราย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้พูดแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ โดยครูคอยแนะนำเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำในการพูด การเรียงลำดับไม่วกวน การเป็นผู้ที่มารยาททั้งด้านการพูด และการฟังตามวาระ ฯลฯ
3. เล่นเกมเกี่ยวกับการพูด เช่น การให้เด็กหัดพูดโทรศัพท์ หัดเด็กให้เด็กฟังเมื่อครูพูด หัดเด็กฟังเมื่อครูอ่านหนังสือ และหัดให้เด็กมีส่วนร่วมในการพูดอย่างเหมาะสม เป็นต้น
4. การเล่าเรื่องของเด็ก ซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ครูอาจเป็นผู้เตรียมหนังสือภาพประกอบ เพื่อเล่าให้เด็กฟัง แล้วตั้งคำถามเพื่อให้เด็กได้ตอบ ฝึกให้เด็กรู้จักซักถาม และแสดงความคิดเห็นตามเนื้อเรื่อง นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกโดยใช้ภาษาง่าย ๆ ในการเล่าประสบการณ์หรือเรื่องราวที่ตนชอบ เป็นต้น
5. ใช้กองทุนแห่งถ้อยคำในการพูด ซึ่งเด็กอายุราว 2 ขวบ จะรู้จักภาษาพูดไม่ต่ำกว่า 5-600 คำ เด็กจะเรียนรู้ภาษาอย่างไม่เป็นทางการจากผู้รอบข้างในครอบครัว และจะมีการสะสมกองทุนคำพูดอย่างไม่หยุดยั้ง โดยการจับเอาภาษาของเพื่อนมาพูด แต่ทั้งนี้ต้องมีครูดูแลแนะนำให้เด็กพูดได้ใจความถูกต้อง เพื่อให้เด็กใช้กองทุนคำพูดของตนเองอย่างแท้จริง

มุสตี ญูอินทร์ (2536 : 186-187) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาส่งเสริมความสามารถด้านการพูด ดังนี้

1. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่เคร่งเครียด ให้เด็กมีความสบายใจ และมั่นใจ ครูควรสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความไว้วางใจในตัวครู และเพื่อน ๆ เพื่อให้เด็กกล้าพูดกล้าแสดงออก
2. กระตุ้นให้เด็กพูด โดยวิธีการสนทนาตั้งคำถามให้เด็กตอบโดยไม่บีบบังคับ แต่ช่วยให้เด็กรู้สึกเหมือนเด็กธรรมดา เมื่อเด็กมีความมั่นใจแล้วควรกระตุ้นให้เด็กเล่าเรื่องที่เต็มที ประสบการณ์และเรื่องที่ใกล้ตัว เช่น เรื่องในชีวิตประจำวันของเด็ก หรือสถานที่ที่เคยไปเที่ยว เมื่อเด็กกล้าพูดมากขึ้นและอยู่ในขั้นสูงขึ้น ควรให้เด็กได้พูดแสดงความรู้สึก และแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไกลตัวออกไปแต่เป็นปัญหาที่ได้รับความสนใจอยู่ในขณะนั้น โดยอาจจัดในลักษณะของการอภิปราย ได้ว่าที่ ฯลฯ
3. จัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะการพูดให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์ และเนื้อหาในหลักสูตร โดยเลือกกิจกรรมที่สนุกสนานให้เด็กเล่น และได้รับความรู้ไปด้วย

4. ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกในโอกาสต่าง ๆ เช่น เป็นโฆษก เป็นพิธีกร พาผู้
ที่มาเยี่ยมโรงเรียนชมสถานที่ ร่วมแสดงละคร ร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น กิจกรรมของชุมชน
ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้ฝึกการพูดได้ถูกต้องตามกาลเทศะ และบุคคล รวมทั้งมีโอกาสแสดง
ความคิดเห็นด้วย

เยวพา เดชะคุปต์ (2542 : 75-76) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนาการทางการพูดไว้ว่า
องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัด โปรแกรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการทางการพูด คือ ตัวครู การ
จัดบรรยากาศ และจุดมุ่งหมาย ของกิจกรรมในการฝึกพูด ครูควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การฝึกพูดควรฝึกในกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้มีการตอบสนองระหว่างครู และนักเรียน
ให้มากที่สุด

2. คำพูดของครู ควรเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก

3. การฝึกพูด ควรพูดในลักษณะที่เป็นธรรมชาติที่สุด

4. การส่งเสริมพัฒนาการทางการพูด ควรทำควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้เด็กคิด

และใช้เหตุผล

ส่วนวิธีการส่งเสริมการพูดได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. ครูสนทนากับเด็ก

2. ครูถามให้เด็กตอบ

3. ครูอ่านหนังสือ หรือเปิดเทปให้เด็กฟัง

4. ให้เด็กเล่าประสบการณ์ของตนเอง

5. ให้เด็กฝึกท่องจำทร้อยกรอง เพลง ฯลฯ และทำท่าทางประกอบ

จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การส่งเสริมภาษาพูดสำหรับนักเรียนนั้น
สามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งเด็กทุกคนควรได้รับการฝึกพูด โดยใช้สื่อและกิจกรรมที่หลากหลาย
รวมทั้งการให้เด็กมีโอกาสพบปะผู้คนรอบข้าง การท่องเที่ยว การตอบสนองความสนใจของ
เด็ก เมื่อเด็กอยากพูดอยากอ่านจะช่วยเสริมสร้างให้เด็กมีพัฒนาการด้านการพูดดีขึ้นมาก ทั้งนี้
การให้เด็กร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ควรเป็นไปในลักษณะการกระตุ้น ไม่ควรบังคับ สำหรับ
การพัฒนาทักษะภาษาด้านการพูดให้กับเด็กในระดับก่อนประถมศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า
หนังสือภาพเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมในการนำมาจัดกิจกรรมเพราะธรรมชาติของเด็กวัยนี้ มี
ความสนใจในหนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง นอกจากนั้นยังมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย
เพื่อส่งเสริมการพูดทั้งระหว่างการใช้สื่อ และภายหลังการใช้สื่อ เช่น การคาดคะเนเรื่องราว
ระหว่างที่ครูเล่าเรื่องจากหนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง การสนทนา และตอบคำถาม การ

แสดงความคิดเห็น การเล่าเรื่องจากหนังสือภาพ การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น ซึ่งน่าจะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาด้านการพูดได้มากที่สุด

สนอง สุทธาอามาตย์ (2545:101-105) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถด้านการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการประกอบอาหารศึกษากับเด็กอายุ 5-6 ปี โรงเรียนพระราม 9 กาญจนภิเษก จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยการประกอบอาหาร มีความสามารถด้านการฟังและการพูดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยการประกอบอาหาร มีความสามารถด้านการฟังและการพูดสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามปกติ

สมาพร สามเด็ย (2545:1) ได้ศึกษาพัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยการเล่นเกมส์ทางภาษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นเกมส์ทางภาษามีพัฒนาการทางการพูด โดยค่าเฉลี่ยรวมก่อนการจัดกิจกรรมและหลังจัดกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพัฒนาการทางการพูดในแต่ละด้าน ทางด้านการเข้าใจความหมายของคำ ด้านการสร้างประโยค มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลการสังเกตทางการพูดในระหว่างการจัดกิจกรรมการเล่นเกมส์ทางภาษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งด้านการเข้าใจความหมาย และการสร้างประโยค

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ดังนี้ การพูดในเด็กปฐมวัยจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการสื่อสารสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และการทำงานในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก มีส่วนช่วยในการส่งเสริม และกระตุ้นให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกด้านความคิด ความรู้สึก การใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม

5. หนังสือภาพภาพประกอบคำคล้องจอง

ความหมายของหนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง

มีผู้ให้ความหมายของหนังสือภาพไว้มากมาย ซึ่งผู้ดำเนินการศึกษาได้รวบรวม ดังนี้ หนังสือภาพประกอบเรื่อง (Picture Story Book) เป็นหนังสือที่เหมาะสมที่จะนำมาเล่าหรืออ่านให้เด็ก ๆ ฟัง โดยให้เด็กดูภาพประกอบไปด้วย ภาพจึงต้องมีขนาดใหญ่ ชัดเจนและ

ตรงตามเนื้อเรื่อง ภาพและเรื่องควรจะอยู่หน้าเดียวกัน เด็กชอบภาพที่สามารถเล่าเรื่อง แก่เด็กได้ ซึ่งหมายถึงภาพที่เด็กดูแล้วเข้าใจเรื่อง ได้ชัดเจน ดังนั้นความสำคัญของเรื่องและภาพในหนังสือสำหรับเด็กจึงเท่าเทียมกันเรื่องที่ควรจัดทำเป็นหนังสือสำหรับเด็ก ได้แก่ เรื่องในครอบครัว ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก เรื่องตลกขบขัน เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เรื่องที่ดัดแปลงมาจากนิทานพื้นบ้าน และเรื่องที่ทำให้ความรู้้ง่าย ๆ แก่เด็ก (Sutherland and Arbuthnot, อ้างถึงใน นฤมล วุฒิปรีชา, 2540: 27)

หนังสือภาพ (Picture Books) เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นสำหรับเด็กและเยาวชน มุ่งให้เพลิดเพลิน นิยมใช้ภาพในการนำเสนอเรื่อง มีเนื้อหาที่เป็นจำนวนคำน้อย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 7)

จึงพอสรุปได้ว่า หนังสือภาพ หมายถึง หนังสือที่มีภาพเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยที่ภาพจะสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เหมาะกับเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งยังอ่านหนังสือไม่ออก แต่เด็กจะได้รับความเพลิดเพลินจากการที่มีผู้ใหญ่อ่านให้ฟังหรือจากการอ่านเรื่องจากภาพด้วยตัวเด็กเอง

องค์ประกอบของหนังสือภาพ

หนังสือภาพมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. เนื้อเรื่อง ต้องชัดเจน โดยมีภาพเป็นเครื่องเสริมให้เนื้อเรื่องชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะโลกของเด็ก ๆ เริ่มต้นในบ้าน เหตุการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กล้วนเป็นสิ่งสำคัญ และมีความหมายต่อเด็กทั้งสิ้น ทั้งที่เกี่ยวกับพ่อแม่ พี่น้องในครอบครัวหรือเกี่ยวกับบุคคลอื่น ๆ รอบตัวเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นโลกของเด็กขยายออกไปสู่เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างออกไป เพื่อนร่วมชั้นเรียน ในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนอนุบาล และเพื่อน ๆ ที่เด็กรู้จัก ความเข้าใจของเด็กในเรื่องเวลา ระยะทางและขนาดมีมากขึ้น หนังสือสำหรับเด็กเล็กจึงควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ ตัวเอกในเรื่องอาจจะเป็นเด็ก เป็นสัตว์ที่เล็ก ๆ ชอบ เช่น สุนัข แมว กระต่าย หนู หรืออาจเป็นสิ่งของที่มีการกระทำและความรู้สึกนึกคิดอย่างคน ตัวเอกควรมีบทบาทหรือลักษณะที่ประทับใจเด็ก (กลุ่มจิตต์ พลายเวช, 2524 : 138) ทั้งนี้เนื้อเรื่องควรมีสาระ สนุกสนาน ตื่นเต้น น่าสนใจ ให้ความรู้และความเพลิดเพลิน ส่งเสริมจินตนาการสอดแทรกคุณธรรม (ณรงค์ทองปาน, 2526 : 61)

- 2.เค้าโครงเรื่อง (Plot)

กลุ่มจิตต์ พลายเวช (2524 : 138) มีความเห็นว่าเค้าโครงเรื่องควรเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัวเด็ก มีโครงสร้างที่เหมาะสม มีการเริ่มต้น มีปัญหาและการแก้ปัญหา หรือเสนอ

เหตุการณ์ที่จะช่วยแก้ปัญหา เสริมทักษะหรือประสบการณ์แก่เด็กด้านต่าง ๆ และจบลงด้วยดี
ควรมีการดำเนินเรื่องที่รวดเร็ว สนุกสนาน น่าสนใจ

วินัย รอดจ่าย (2539 : 28) ได้กล่าวถึงลักษณะของโครงเรื่องที่ดีไว้ดังนี้

- 2.1 สอดคล้องกับความคิดรวบยอดหรือแก่นของเรื่อง
- 2.2 สามารถสอดแทรกข้อมูลและรายละเอียดที่ต้องการนำเสนอได้มากที่สุด
- 2.3 ไม่ควรสลับซับซ้อน หรือมีเหตุการณ์ที่ไม่สมจริงมากเกินไป
- 2.4 สนุกสนาน
- 2.5 ให้คิดเตือนใจ

3. ตัวละคร (Characterization) ตัวละครควรมีวัยใกล้เคียงกับเด็ก จะเป็นคน สัตว์หรือ
สิ่งของก็ได้ ถ้าตัวละครที่ไม่ใช่คนก็จะคิดได้ พูดได้ และกระทำได้เหมือนคน สماعคมภาษาและ
หนังสือแห่งประเทศไทย (สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย, 2515 : 206 อ้างถึงใน
สมวรา อิงสวัสดิ์, 2540) และในเรื่องสำหรับเด็กก็จะขาดตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ไม่ได้ เพื่อได้ช่วย
คลี่คลายปัญหา ซึ่งผู้เขียนควรบรรยายลักษณะท่าทางให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ได้อย่างชัดเจน
(วิริยะ สิริสิงห์, 2537 : 65)

4. ฉากหรือบรรยากาศของเรื่อง (Setting) ควรเป็นฉากที่ใกล้ตัว หรือฉากที่เด็ก
คุ้นเคย ไม่ควรบรรยายให้ละเอียดมากนัก เพราะผู้อ่านอาจสร้างจินตนาการขึ้นมาเองได้ ฉาก
ควรเปลี่ยนแปลงไปตามการดำเนินเรื่อง หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือชีวประวัติ
ฉากต้องชัดเจน น่าเชื่อถือและตรงตามข้อเท็จจริง (ปราณี เชียงทอง, 2526 : 138)

5. ภาพประกอบ (Illustrations) ภาพประกอบเป็นหัวใจสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก
เด็กเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างความคิดและมโนภาพตามเรื่องราวได้ (สนธิ สัตโยภาส, 2536
: 43) เนื่องจากเด็กชอบดูภาพมากกว่าอ่านเรื่อง ภาพจึงควรจะช่วยให้อ่านเรื่องกระจ่างชัดขึ้น
ช่วยขยายความ เสริมสร้างฉาก ตัวละครให้เด่นชัด และช่วยประดับประดาหนังสือให้งดงาม
(กลุ่มจิตต์ พลายเวช, 2524 : 141 – 142) ซึ่งเด็กเล็กจะชอบภาพเขียนง่าย ๆ ไม่มีรายละเอียด
ซับซ้อน เป็นภาพที่มีชีวิตชีวา ขนาดโตเต็มหน้าสี่ส้นสดใส สีสันเป็นสีที่เด็กชอบมากที่สุด
และสีคำเป็นสีที่เด็กชอบน้อยที่สุด

ลักษณะของภาพที่เด็กชอบ วิริยะ สิริสิงห์ (2537 : 26 – 27) อ้างผลการวิจัยเกี่ยวกับ
ลักษณะของภาพที่เด็กชอบไว้ดังนี้

- 5.1 เด็กชอบภาพที่มีลักษณะง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เมื่ออายุมากขึ้นจึงจะชอบภาพ
ซับซ้อนนั้น

5.2 เด็กชอบภาพที่แสดงการกระทำและการผจญภัย

5.3 เด็กชอบภาพสีมากกว่าภาพขาว-ดำ

5.4 เด็กอายุ 8 ขวบ สนใจการ์ตูนประกอบวรรณคดีหรือนิทานมากที่สุด อายุ 9 ขวบ และ 10 ขวบ ชอบการ์ตูนตลกขำขันมากที่สุด

5.5 เด็กชอบเรื่องที่มีภาพประกอบมาก ชอบภาพใหญ่มากกว่าภาพเล็กชอบภาพตรงกับข้อความมากกว่าภาพที่ไม่ตรงกับข้อความ

5.6 ภาพสีที่ช่วยให้เกิดจินตนาการได้มากกว่าภาพที่ใช้สีชนิดอื่น

5.7 เด็กชายและเด็กหญิงอ่านหนังสือเก่งหรือไม่เก่ง ชอบภาพลักษณะเดียวกัน

5.8 เด็กสนใจภาพที่อยู่ข้างขวา มากกว่าภาพที่อยู่ข้างซ้าย

หลักการใช้ภาพที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1. ภาพง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และควรสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง
2. ภาพสีสด วาดรูปกระจ่าง สวยงาม
3. แสดงจุดเด่นของเรื่องแต่ละตอน ได้และคงลักษณะของตัวละคร
4. แสดงให้เห็นอาการเคลื่อนไหวที่เป็นธรรมชาติ
5. เป็นภาพที่มีชีวิตชีวา เพราะเด็กชอบฝันว่าสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ สามารถทำอะไรได้

เหมือนคน เช่น กระต่ายนุ่งกางเกง แมวพูด หม่าใส่แว่น เป็นต้น

ขนาดของภาพที่เหมาะสมกับวัยเด็ก คือ

1. เด็กเล็ก (อนุบาล - ป.2) ควรมีขนาด $\frac{1}{4}$ ของหน้า
2. เด็กโต (ป.3 - ป.4) ควรมีขนาด $\frac{1}{2}$ ของหน้า
3. เด็กวัยรุ่นตอนต้น (ป.5 - ป.6) ควรมีขนาด $\frac{1}{4}$ ของหน้า
4. เด็กวัยรุ่น (ชั้นมัธยมศึกษา) ขนาดจะเล็กลงได้เพราะเขาอ่านหนังสือผู้ใหญ่ได้แล้ว

ถ้าหากจัดภาพไม่เป็นผู้แต่งอาจหาวิธีต่าง ๆ เช่น

1. พิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ ใบพืช กาบกล้วย ทรายาง ฯลฯ
2. การใช้ภาพประดิษฐ์จากวัสดุง่าย ๆ เช่น เศษผ้า กระดาษสี เศษเชือก

เปลือกไม้ กระดุม ใบไม้ ฯลฯ

3. การลอกแบบโดยใช้กระดาษคาร์บอนด์ แล้วระบายสีก็ได้ภาพตามที่ต้องการ

4. การถ่ายภาพจากของจริงหรือภาพจำลองที่ได้จากการปั้นก็ได้ ส่วนการจัดภาพไม่

ควรแยกภาพออกจากเนื้อหา ควรคำนึงถึงน้ำหนักของภาพด้วย (สนธิ รัตโยภาส. 2536 : 43-45)

5. ภาษา การใช้ภาษาในหนังสือสำหรับเด็ก ต้องใช้ภาษาง่าย ๆ เข้าใจได้ทันที ทั้งภาษาภาพ ภาษาเขียน หรือแม้แต่ภาษาลี เพราะภาษาเป็นหนทางที่จะให้เด็กรู้เรื่องราวที่เขียน ก่อให้เกิดอารมณ์ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งคัมค้ำ (ณรงค์ ทองปาน, 2526 : 77)

รูปแบบการเขียนหนังสือ แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ร้อยแก้ว การเขียนเป็นร้อยแก้ว มีวิธีการเขียนหลายแบบ เช่น แบบเล่า หรือ บรรยาย แบบมีบทสนทนา แบบใช้ข้อความประกอบภาพ แบบตั้งคำถามอะไรเรื่อย เป็นต้น ส่วน การใช้ภาษาในร้อยแก้วนั้น ควรใช้คำ วลี ประโยคง่าย ๆ ใช้คำในการพูด อย่าใช้คำสะแลง คำ ภาษาถิ่น คำต่างชาติ (สนธิ สัตโยภาส, 2536 : 41) ซึ่งลักษณะทางภาษาร้อยแก้วสำหรับเด็กนั้น มีดังนี้ (หทัย ต้นหยง, 2529 : 115)

1.1 ใช้ภาษาพูดหรือภาษาสนทนา ซึ่งมีลักษณะเป็นธรรมชาติ และควรใช้ สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง

1.2 ใช้ภาษาไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาคำโดด ไม่ควรใช้ภาษาบาลี สันสกฤตหรือภาษาต่างประเทศโดยไม่จำเป็น

1.3 ใช้ภาษาตรง ๆ เข้าใจง่าย ไม่ต้องแปลความหมายอีกครั้ง ซึ่งไม่เหมาะสม สำหรับเด็ก

1.4 ใช้ภาษาให้สอดคล้องกับภาพในหนังสือโดยตลอด

1.5 ใช้ภาษาตามระดับวัยของเด็ก

1.6 ควรใช้ภาษากลาง ถ้าจะใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาพื้นเมือง ก็ควรพิจารณาใน ส่วนที่จำเป็น ทั้งนี้เพราะภาษากลางได้พัฒนาหลักการกว้างขวางเข้าใจง่าย

2. ร้อยกรอง บทร้อยกรองที่ใช้แต่งหนังสือสำหรับเด็กมีหลายประเภท เช่น นิทาน คำกลอน เพลงสำหรับร้อง บทร้อยกรองเบ็ดเตล็ด เป็นต้น ส่วนคำประพันธ์นิยมใช้คำประพันธ์ง่าย ๆ แต่ง เช่น กลอนสี่ กลอนหก กลอนแปด กาพย์ยานี 11 ฯลฯ ส่วนคำประพันธ์ที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก คือ ฉันท์ยาก ๆ โคลงคั่น กลบทต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนภาษาที่ใช้ในการเขียนร้อยกรองนั้น มีวิธีการดังนี้

2.1 ใช้คำง่าย ได้แก่ คำไทยพยางค์เดียว หรือสองพยางค์ คำประสมสอง พยางค์หรือสามพยางค์ คำซ้อนสองพยางค์ คำซ้ำ และคำที่มีความถี่ในการใช้สูง ซึ่งเมื่อนำมาแต่ง บทร้อยกรองจะช่วยให้เด็กเข้าใจความหมายได้ทันที เช่น ฝนตกพรำพรำ แม่คำกวางร่ม

2.2 ความหมายเด่น ซึ่งหมายถึง ความหมายของคำและเนื้อความในบท ร้อยกรอง ต้องเด่นชัด และเข้าใจได้ทันที ไม่สับสนกำกวม

2.3 เล่นเสียงหลากหลาย ซึ่งหมายถึง การใช้คำที่มีเสียงวรรณยุกต์ต่าง ๆ หลายเสียง สลับกัน และจังหวะในการออกเสียงด้วย เพื่อให้บทร้อยกรองมีเสียงไพเราะ และมีจังหวะชวนสนุก

2.4 ฝากข้อคิด บทร้อยกรองบางบท เราอาจฝากข้อคิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มีคุณค่าทางใจให้แก่เด็กได้ เช่น ข้อคิดในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่หรือความมีน้ำใจต่อกัน

2.5 รุ่งจิตเพลิน คือ การทำให้เด็กเกิดความบันเทิงร่าเริงใจ ด้วยการอ่านบทร้อยกรอง และบทร้อยกรองบางบท แต่งให้เข้ากับทำนองเพลงไทยแล้วสอนให้เด็กร้อง ก็จะช่วยให้ผลิตเพลินยิ่งขึ้น (วิริยะ สิริสิงห์, 2537 : 111-115)

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า หนังสือภาพมีองค์ประกอบหลายอย่าง ทั้งเนื้อเรื่องที่ต้องให้ความสนุกเพลิดเพลิน สอดแทรกคุณธรรม คำโครงเรื่องง่าย ๆ ตัวละครที่วัยใกล้เคียงกับเด็ก ฉากที่ใกล้ตัว ภาพประกอบที่มีชีวิตชีวาสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ใช้ภาษาที่ง่าย เด็กสามารถเข้าใจได้ทันที ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้หนังสือน่าสนใจและมีความหมายต่อเด็ก

ประเภทของหนังสือภาพ

กรมวิชาการ (2546 : 12-21) ได้แบ่งหนังสือภาพออกเป็นหลายประเภท ดังต่อไปนี้

1. หนังสือที่แสดงตัวเลขและจำนวนนับ

หนังสือประเภทนี้เหมาะสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนและวัยเริ่มเรียน แสดงตัวเลข 1 – 10 และจำนวนนับ โดยมีภาพประกอบ เด็กจะได้รู้จักตัวเลข รู้จักสังเกตและเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและตัวเลข รวมทั้งได้เรียนรู้ศัพท์และความหมายของคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคน สัตว์ และสิ่งของ ซึ่งผู้เขียนมักจะนำมาแสดงแทนจำนวนนับของตัวเลขด้วย

2. หนังสือที่แสดงตัวอักษร

หนังสือประเภทนี้เหมาะสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนและวัยเริ่มเรียน อาจจะเป็นหนังสือที่แสดงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทยหรือแสดงตัวอักษรของภาษาอังกฤษ เด็กจะมีโอกาสสังเกตเกี่ยวกับเครื่องหมายอันเป็นตัวอักษร รู้จักเปรียบเทียบเสียงกับตัวอักษร รู้จักคำศัพท์ที่ผู้เขียนนำมาแสดงเป็นตัวอย่าง และเข้าใจความหมายของคำศัพท์จากภาพประกอบ

3. หนังสือของเล่น

หนังสือประเภทนี้เหมาะสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน และวัยเริ่มเรียนหนังสือประเภทนี้นอกจากจะผลิตด้วยกระดาษเหมือนหนังสือปกติแล้วยังอาจจะผลิตขึ้นจากวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษแข็ง พลาสติก ผ้า เป็นต้น หนังสือประเภทนี้บางชนิดอาจจะแสดงภาพสามมิติ

ผู้อ่านหรือผู้ฟังมักจะเพลิดเพลินกับการฟังเรื่องและดูภาพที่สวยงาม และใช้จินตนาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวกับภาพบางชนิดอาจเป็นหนังสือที่ผู้อ่านสามารถเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ชักหรือดึงแถบกระดาษซึ่งจะทำให้ภาพเคลื่อนไหวได้ หรือบางครั้งอาจมีการเล่นเกมเกี่ยวกับภาพและข้อความ เป็นต้น หนังสือที่สร้างขึ้นและผู้อ่านอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ด้วยนี้อาจจะมีเนื้อหาหลากหลายส่วนใหญ่มุ่งให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้เรียนรู้เรื่องราวและความคิดรวบยอดต่าง ๆ ส่งเสริมให้เด็กในวัยก่อนเรียนเกิดพัฒนาการทั้งทางการใช้ภาษา ทางความคิด ทางบุคลิกภาพ และทางสังคม

4. หนังสือที่แสดงความคิดรวบยอด

หนังสือประเภทนี้เหมาะสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนและวัยเริ่มเรียน เป็นหนังสืออีกประเภทหนึ่งที่พยายามแสดงความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม โดยการใช้ภาพและเส้นช่วยทำความเข้าใจ เช่น หนังสือที่แสดงรูปทรงเรขาคณิต เพื่อให้เด็กในวัยเยาว์เข้าใจเรื่องของเส้นตรง วงกลม รูปทรงหลายเหลี่ยม หนังสือที่แสดงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี ขนาด ระยะทาง ทิศทาง แสดงสิ่งที่ตรงข้ามกัน เช่น มีด-สว่าง สกปรก-สะอาด เป็นระเบียบ-รกรุงรัง ข้างบน-ข้างล่าง ข้างนอก-ข้างใน เป็นต้น

5. หนังสือที่แสดงเกี่ยวกับคน สัตว์ สิ่งของ และสถานที่

หนังสือประเภทนี้เหมาะสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนและวัยเริ่มเรียน เป็นหนังสือภาพสวยงามเกี่ยวกับคน สัตว์ สิ่งของ หรือสถานที่ พร้อมกับคำศัพท์หรือคำอธิบายสั้นๆ แทนความหมายที่แสดงด้วยภาพ เช่น หนังสือภาพแนะนำให้รู้จักบุคคลที่มีอาชีพต่างๆ เช่น ครู หมอ ตำรวจ แนะนำให้รู้จักสัตว์เลี้ยงต่างๆ เช่น สุนัข แมว นก แนะนำให้รู้จักสิ่งของ เช่น ผลไม้ อวัยวะของร่างกาย ลักษณะภูมิประเทศ และแนะนำให้รู้จักสถานที่ที่เด็กอาจจะมีโอกาสไปเยี่ยมชม เช่น ชายทะเล ภูเขา เป็นต้น

6. หนังสือแสดงภาพโดยไม่มีตัวหนังสือ

หนังสือประเภทนี้เหมาะสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนและวัยเริ่มเรียน ภาพที่ปรากฏในหนังสือประเภทนี้จะต้องสามารถสะท้อนเป็นเรื่องราวได้ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้จินตนาการ ความคิด และความสามารถทางภาษา เล่าเรื่องจากภาพ อาจจะเป็นการเล่าปากเปล่าหรือเล่าด้วยการเขียน เป็นการส่งเสริมให้เกิดการอภิปรายและตีความหมายจากภาพด้วย

7. หนังสือภาพประเภทเรื่องอย่างง่าย (Easy-to Read Book)

หนังสือประเภทนี้เหมาะสำหรับเด็กวัยเริ่มเรียน มีภาพเป็นส่วนประกอบสำคัญ แต่จะมีเรื่องราวที่มีเค้าโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ผู้เขียนจะต้องใช้ภาษาด้วยความ

ระมัดระวัง เพื่อเด็กในวัยเริ่มเรียนจะสามารถอ่านได้ด้วยตนเอง หนังสือภาพสำหรับเด็กวัยเริ่มเรียนที่ผู้เขียนไม่ระมัดระวังเลือกใช้คำและประโยคที่เข้าใจได้ง่าย ผู้ใหญ่อาจจะต้องอ่านให้เด็กฟัง หนังสือภาพประเภทนี้ควรมีสาระเรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับเด็ก เช่น เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย เรื่องลึกลับ เรื่องเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ เรื่องเชิงวิทยาศาสตร์ เรื่องมหัศจรรย์ต่าง ๆ และเรื่องเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา เป็นต้น

8. หนังสือภาพประกอบเรื่อง (Picture Story Book)

หนังสือภาพประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ยกเว้นหนังสือภาพประกอบเรื่องอย่างง่าย ส่วนใหญ่จะเสนอเนื้อหาผ่านภาพ ภาพประกอบเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะหนังสือภาพที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความคิดรวบยอด การนับเลข การแนะนำให้รู้จักตัวอักษร รวมทั้งหนังสือภาพที่ไม่มีตัวหนังสือเลย หนังสือเหล่านี้โดยปกติจะไม่มีเนื้อหาแต่งเป็นเรื่องที่มีเค้าโครงเรื่องติดต่อกัน แต่จะมีภาพที่สะท้อนเนื้อหาตามสาระสำคัญของหนังสือหรือตามลำดับ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสาระสำคัญของหนังสือ เช่น ตามลำดับอักษร หรือตามลำดับตัวเลข เป็นต้น

หนังสือภาพประกอบเรื่อง จะมีเนื้อหาแต่งเป็นเรื่องราวตามเค้าโครงเรื่อง โดยมีภาพประกอบตามเนื้อเรื่องทุกขั้นตอน ส่วนใหญ่จะมีภาพประกอบเรื่องทุกหน้า ภาพประกอบและเรื่องที่ตั้งจะมีความสัมพันธ์กันและส่งเสริมกัน หนังสือประเภทนี้ ผู้อ่านจะได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เกิดจินตนาการ ความรู้สึก และได้แนวคิดเป็นคติสอนใจ

หนังสือภาพประกอบเรื่องในลักษณะนี้ แตกต่างจากหนังสือภาพประกอบเรื่องอย่างง่าย ตรงที่ไม่เจาะจงว่าจะต้องเป็นเรื่องที่มีเค้าโครงเรื่องสั้น ๆ และใช้ภาษาอย่างเป็นพิเศษสำหรับผู้อ่านในวัยเริ่มเรียน หรือสำหรับผู้อ่านที่อ่านหนังสือไม่คล่อง

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า หนังสือภาพมีหลายประเภท ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ เพราะแต่ละประเภทต่างก็มีคุณค่าเด่นชัดในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน ทั้งด้านการใช้ภาษา ความคิด จินตนาการ ฯลฯ

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สร้างหนังสือภาพประเภทหนังสือภาพประกอบคำคล้องจองเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะทางภาษาด้านการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัย ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านภาษาได้รับความสนุกสนานจากเนื้อเรื่องเสริมความรู้และสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กด้วย

5.4 ลักษณะของหนังสือภาพที่ดี

หนังสือภาพเป็นหนังสือสำหรับเด็กประเภทหนึ่ง ที่ผู้ใหญ่มักจะเป็นผู้แต่งหรือจัดทำมาให้เด็กอ่าน การรู้จักหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก จึงช่วยเป็นข้อพิจารณาหนังสือ เพื่อให้เด็กได้รับ

ประโยชน์สูงสุด หนังสือที่ดีสำหรับเด็กนั้น หมายถึง หนังสือที่เด็กอ่านได้ด้วยความเพลิดเพลิน สนุกสนาน โดยไม่มีการบังคับให้อ่าน มีเนื้อหาสาระที่ตรงกับความสนใจ มีรูปแบบที่สวยงามสะดุดตา (ฉวีวรรณ อุหาภินันท์, 2527 : 48)

รัถพร ชังธาดา (2531 : 38-39) กล่าวถึงหนังสือที่ดีสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. เรื่องดี มีแนวคิดที่มีคุณค่า เหมาะสมกับวัยและความรู้ความสามารถของเด็ก โครงเรื่องที่น่าสนใจ ไม่ซับซ้อน ซึ่งเด็กสามารถจับสาระสำคัญของเรื่องได้โดยง่าย มีวิธีการเสนอเรื่องที่คือน่าสนใจ น่าติดตาม ทำให้เด็กอยากอ่านต่อไปจนจบ มีลำดับขั้นตอนการเสนอเรื่องจากง่ายไปหายาก

2. การใช้ภาษาดี ต้องมีทั้งด้านการใช้คำและสำนวนภาษา ซึ่งด้านการใช้คำต้องเป็นคำง่าย ที่เด็กรู้จักและคุ้นเคย เป็นคำสุภาพ ใช้ตัวสะกดการันต์ถูกต้อง หลีกเลี่ยงการใช้คำหยาบ คำภาษาตลาด และ คำแสลง ควรนำคำใหม่มาใช้บ่อยๆ เพื่อให้เด็กจดจำคำใหม่ได้เร็วขึ้น

ปราณี เชียงทอง (2526 : 7-8) ได้กล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมที่ดีไว้ดังนี้

1. ตรงกับความสนใจเด็ก เนื้อเรื่องเหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของเด็ก ซึ่งสิ่งที่เด็กต้องการได้แก่ ความรัก ความเอาใจใส่ ความต้องการการยอมรับ ความต้องการอยากเป็นคนเก่งและคนดี เรื่องจึงควรมีลักษณะ ดังนี้

1.1 เป็นเรื่องสนุกให้ความเพลิดเพลิน

1.2 ส่งเสริมจินตนาการ

1.3 ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ

1.4 สนองอารมณ์ที่ปรารถนา เช่น อยากเป็นคนเก่ง อยากเป็นผู้ที่

ประสบความสำเร็จ อยากได้รับความรัก เรื่องเช่นนี้มักเป็นที่พอใจของเด็ก

1.5 ส่งเสริมความรู้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ช่วยเสริมสร้างบุคลิก กล่อมเกลาคิดใจให้ดีงาม

2. คำโครงเรื่อง ไม่ซับซ้อน มีแนวของเรื่องเด่นชัด กระชับไม่เยิ่นเย้อ ตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับเด็ก

3. สำนวนภาษา เป็นภาษาง่าย ๆ ตรงไปตรงมา และควรมีคำบรรยายเท่าที่จำเป็น เพราะเด็กจะสนใจภาพมากกว่า

4. ภาพประกอบ เป็นหัวใจของหนังสือสำหรับเด็ก จึงควรเป็นภาพที่มีความรู้สึกรมีชีวิตชีวา มีความเคลื่อนไหวสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

5. รูปเล่ม ขนาดกะทัดรัด เหมาะมือ กระดาษคุณภาพดีใช้ตัวหนังสือขนาดใหญ่ พอเหมาะกับวัยของเด็ก

กรมวิชาการ (2546 : 20) ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือภาพที่ดีไว้ว่า

1. เนื้อเรื่องไม่ซับซ้อน ตรงไปตรงมา การดำเนินเรื่องต้องฉับไว
2. เนื้อเรื่องไม่ยาวเกินไป มีปริมาณหน้าของหนังสือพอเหมาะ
3. เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น สัตว์ พืช บุคคล ฯลฯ
4. เป็นเรื่องที่มุ่งปลูกฝังคุณธรรมด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก
5. เนื้อหาของเรื่องอาจไม่เป็นจริงมากนัก แต่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
6. ภาพชัดเจน มีสีเขียวกลมกลืน ไม่ฉูดฉาด ออกแบบรูปภาพอย่างง่าย ๆ เรียบ

เรียงเรื่องราวต่อเนื่องและต้องเป็นภาพที่ไม่ก่อให้เกิดความหวาดกลัว น่าเกลียด

7. ขนาดของหนังสือภาพและภาพ ควรมีลักษณะที่จูงใจให้เด็กเกิดความสนใจ

จากการศึกษาลักษณะหนังสือภาพที่ดีดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า ลักษณะของหนังสือภาพที่ดี ประกอบด้วย เนื้อเรื่องที่ดี ให้ความสนุก ให้ความรู้ มีแนวคิด มีคุณค่า ใช้ภาษาที่เด็กเข้าใจง่าย ภาพประกอบที่สวยงามสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง รูปเล่มมีขนาดพอเหมาะสะดวกต่อการจับถือของเด็ก

คุณค่าของหนังสือภาพ

หนังสือภาพ เป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทหนึ่ง กรมวิชาการ (2542 : 35-43) กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาการทางภาษา งานวรรณกรรมสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้เป็นอย่างดี หากพ่อแม่หรือครูให้เด็กได้มีโอกาสดูหนังสือภาพ อ่านหนังสือภาพประกอบเรื่องให้เด็กฟังบ่อย ๆ การที่เด็กได้คุ้นเคยกับคำ เสียง ความหมาย ได้ฝึกฝนการพูด รู้จักคำศัพท์ การใช้ภาษาและรู้จักสังเกตรายละเอียดต่าง ๆ ของภาพ เด็กมักจะมีความสามารถในการพูด การฟัง และมีความรู้ในการใช้คำศัพท์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และคล่องแคล่ว รวมทั้งช่างสังเกตและมีจินตนาการ การที่ครูหมั่นนำวรรณกรรมสำหรับเด็กมาอ่านให้เด็กฟัง หรือให้เด็กอ่านเอง แล้วตามด้วยการสนทนาซักถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน จะช่วยให้เด็กได้ความเข้าใจและพัฒนาความคิด ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ในการสร้างจินตนาการ และพัฒนาความคิด ได้ดียิ่ง

2. พัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา วรรณกรรมมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านการสังเกต การใช้หนังสือภาพที่มีขนาดใหญ่ สีเส้นสะดุดตา มาให้เด็กดู และกระตุ้นให้สังเกตสิ่งที่ปรากฏในภาพ จะทำให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในการสังเกต โดยพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ ในภาพ

2.2 การใช้หนังสือภาพ หนังสือภาพประกอบเรื่อง และหนังสือประเภทอื่น ๆ เป็นเครื่องมือให้เด็กรู้จักเปรียบเทียบ เช่น เปรียบเทียบความแตกต่างด้านขนาด รูปร่าง รูปทรง หรือวิวัฒนาการของสิ่งต่าง ๆ เปรียบเทียบลักษณะนิสัยของตัวละคร สถานที่และเหตุการณ์ เป็นต้น

2.3 การจัดกลุ่มหรือการจัดประเภท หนังสือภาพที่แสดงความคิดรวบยอด แสดงเกี่ยวกับสี รูปทรง ขนาด สามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดกลุ่ม จัดประเภท หากเป็นหนังสือที่แสดงถึงสัตว์ประเภทต่าง ๆ ก็สามารถส่งเสริมให้เด็กจัดประเภทสัตว์ ตามขนาดรูปร่าง ลักษณะที่อยู่อาศัย และตามอาหารที่กิน เป็นต้น

2.4 การจัดลำดับ หนังสือประเภทบันเทิงคดี ที่ผู้แต่งเรียบเรียงเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับ วัน เวลา เหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง จะช่วยให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับการจัดลำดับ

2.5 การสรุปความ การให้เด็กเล่าเรื่องที่ได้อ่านหรือได้ฟัง ช่วยส่งเสริมความสามารถในการสรุปความ

2.6 การนำความรู้ไปใช้ เด็กควรได้รับโอกาสให้ลงมือปฏิบัติจริงหรือนำความรู้ความเข้าใจ หรือทักษะบางอย่างไปใช้ด้วย เช่น การวาดภาพ ลากเส้น ฯลฯ ภายหลังจากดูหนังสือเกี่ยวกับรูปทรง

2.7 การวิพากษ์วิจารณ์ การที่เด็กได้มีโอกาสสนทนา อภิปรายเรื่องราว เหตุการณ์ จากเรื่องที่อ่าน การได้แสดงความคิดเห็นพร้อมกับอธิบายเหตุผล การที่พ่อแม่หรือครูใช้คำถาม กระตุ้นให้เกิดการอภิปราย จะทำให้เด็กมีการพัฒนาความคิดวิพากษ์วิจารณ์

3. การพัฒนานุคลิกภาพ การที่เด็กในวัยต่าง ๆ ได้มีโอกาสอ่านวรรณกรรมจะได้สัมผัสเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคล เหตุการณ์ ปัญหาและอุปสรรค ความใฝ่ฝัน การต่อสู้ ได้เรียนรู้ความทุกข์ สุขของตัวละคร จะส่งผลให้เด็กรู้จักตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ เข้าใจคนอื่น เข้าใจตนเอง นับถือตัวเองและรู้จักที่จะยอมรับและนับถือผู้อื่น

4. พัฒนาการทางสังคม วรรณกรรมที่เด็กอ่าน ช่วยให้เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ของตนเองและสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวเป็นอันดับแรก เรียนรู้ที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของคนอื่น ยอมรับความคิดเห็น รู้จักบทบาทสำคัญของบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งบทบาทของตนเองในครอบครัวและชุมชน

กรมวิชาการ (2546 : 36-44) คุณค่าของหนังสือ หนังสือภาพจัดว่าเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีคุณค่าต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยและเด็กทุกวัยเป็นอย่างยิ่ง สามารถส่งเสริมเด็กให้เกิดพัฒนาการในทุกด้าน ดังต่อไปนี้

1.3.1 พัฒนาการทางภาษา เด็กสามารถเรียนรู้เรื่องของการใช้ภาษาและพัฒนาภาษาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ จากการดูภาพหรือหนังสือภาพ เด็กที่อ่านหรือฟังเรื่องราวจากหนังสือภาพบ่อยๆ เช่น คำคล้องจอง ประโยคสั้นๆ ทำให้เด็กคุ้นเคยกับคำ เสียง ความหมาย ความคิด จินตนาการ การพูดการอ่าน และการเขียนได้ดียิ่งขึ้น

1.3.2 พัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา เด็กสามารถจำแนกการรู้จักใช้ความคิด

การสังเกต หนังสือที่มีภาพขนาดใหญ่ สีสะดุดตา ช่วยกระตุ้นให้เด็กรู้จักสังเกตสิ่งที่ปรากฏในภาพและรายละเอียดอย่างพิถีพิถัน วิเคราะห์การเปรียบเทียบ หนังสือภาพเป็นสื่อที่ทำให้เด็กรู้จักเปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่าง ระหว่าง คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่

การจัดกลุ่มหรือจัดประเภท หนังสือภาพที่แสดงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ส่งเสริมให้เด็กสามารถจัดประเภทได้ เช่น จัดประเภทของสัตว์ต่างๆ ได้ ตามขนาด รูปร่างลักษณะ ที่อยู่อาศัย อาหาร เป็นต้น

การจัดลำดับ หนังสือภาพที่เรียบเรียงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับตามวัน เวลาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง

การสรุปความ เมื่อเด็กได้ฟังหรืออ่านหนังสือภาพแล้วสามารถเล่าเรื่องราวได้ เป็นการส่งเสริมความสามารถในการสรุปความหรือความสำคัญ

1.3.3 การนำความรู้ไปใช้ เมื่อเด็กได้อ่านหนังสือภาพได้แสดงความคิดเห็นแล้วเด็กควรได้รับโอกาสให้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อนำประสบการณ์ ความรู้หรือทักษะบางอย่างไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.3.4 การวิพากษ์วิจารณ์ เมื่อเด็กอ่านหนังสือภาพแล้วสามารถสนทนาโต้ตอบอภิปราย และรู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

สรุปได้ว่า หนังสือภาพทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากตัวละครและสิ่งต่างๆ มากมาย เช่น เหตุการณ์ ปัญหา ความทุกข์ ความสุข รู้จักแก้ปัญหา การประพฤติปฏิบัติ การรู้จักตนเอง การเข้าใจผู้อื่น นอกจากนี้หนังสือภาพยังมีความงดงามของภาพ ของสี และความงามของภาษาที่ช่วยสร้างความรู้สึกรื่น จินตนาการ เกิดความประทับใจ ความชื่นชม ทำให้มีอิทธิพล

ต่อความคิด แนวทางในการปฏิบัติตน และมีคุณค่าในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็กอย่างเหมาะสม

การติดตามผลการใช้หนังสือภาพ

ณรงค์ ทองปาน (2526 : 78) ได้เสนอแนวทางการติดตามผลการใช้หนังสือภาพไว้ดังนี้

1. ด้านการสังเกต

- 1.1 สังเกตความพอใจ ท่าทีของเด็กเมื่อได้พบหนังสือ
- 1.2 สังเกตดูความสนใจของเด็กที่มีต่อรูปภาพและเรื่องราวในหนังสือ
- 1.3 สังเกตจากการอ่านหนังสือ การถนอมหนังสือ การเก็บรักษาหนังสือว่าเด็กมีพฤติกรรมอย่างไร เพียงใด แล้วครูก็แปลผลจากพฤติกรรมนั้น

2. ด้านการสอบถาม

- 2.1 สอบถามดูว่า หนังสือเล่มใดที่เด็กชอบมากที่สุด
- 2.2 สอบถามดูว่า เด็กชอบและไม่ชอบผู้ใดมากที่สุดในหนังสือเล่มนั้น
- 2.3 สอบถามเรื่องราวในหนังสือ ถ้าเด็กสามารถเล่าเรื่องให้ฟัง ได้ก็แสดงว่า

เด็กสนใจ

สรุปได้ว่า ควรมีการติดตามผลการใช้หนังสือภาพ โดยการสังเกตความพอใจ ความสนใจอ่านหนังสือสำหรับเด็กพฤติกรรมของเด็กที่มีต่อหนังสือ และควรสอบถามเด็กเกี่ยวกับหนังสือที่เด็กอ่านหนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง

ความหมายของคำคล้องจอง

คำคล้องจอง หมายถึง คำประพันธ์ อาจเป็นโคลง กลอน ฯลฯ ซึ่งใช้ถ้อยคำง่าย ๆ และมีความหมายไม่มากนัก มีเนื้อหาสาระง่าย ๆ เด็กท่องแล้วเกิดความสนุกสนาน

(สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2537 : 62)

วัตถุประสงค์ของคำคล้องจอง

1. เพื่อพัฒนาภาษา
2. เพื่อฝึกความจำ
3. เพื่อให้สนุกสนาน
4. เพื่อฝึกระเบียบวินัย

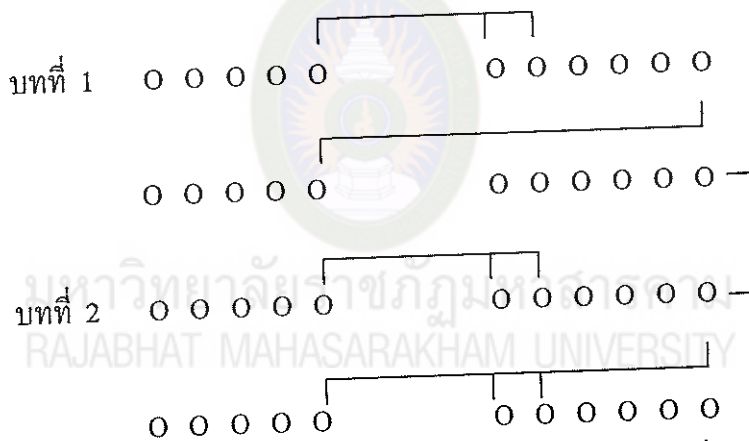
เนื้อหาของคำคล้องจอง อาจแยกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. มีเนื้อหาสัมพันธ์กับเรื่องที่สอน คำคล้องจองบางบทมีข้อความที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในหน่วย ทำให้เด็กเข้าใจและจดจำเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยการสอนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. ไม่สัมพันธ์กับวิชาที่สอน แต่ต้องการให้เด็กท่องคำคล้องจองเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในขณะที่ทำกิจกรรมที่ต้องใช้สมาธิมาก

การเขียนคำคล้องจอง สำหรับเด็กปฐมวัย มีวิธีเขียนและใช้เรียกชื่อคำคล้องจองว่า ร้อยกรองสี่คำหรือร้อยกรองห้าคำ มีแผนผังสัมพันธ์ ดังนี้ (ศิวากานนท์ ปทุมสุติ. 2533 : 29-40)

แผนผังร้อยกรองห้าคำ

คำลงท้ายของวรรคแรก ส่งสัมผัสมายังคำที่ 1 หรือคำที่ 2 ของวรรคที่สอง และคำลงท้ายของวรรคที่สอง ส่งสัมผัสยังคำท้ายวรรคที่สาม ส่วนคำท้ายของวรรคที่สาม อาจส่งสัมผัสมายังคำที่ 1 หรือคำที่ 2 ของวรรคที่สี่ด้วยก็ได้ (ไม่บังคับ จึงใช้เส้นประโยงไว้ให้เห็นความแตกต่าง) ส่วนการแต่งร้อยกรองสี่คำหรือห้าคำเกินหนึ่งบทร้อยกรองนั้น นิยมแต่งให้สัมผัสเชื่อมโยงกันไปจนกว่าจะจบเรื่อง

สรุปได้ว่า คำคล้องจองที่เป็นลักษณะร้อยกรองนี้เหมาะสำหรับเด็กปฐมวัยมาก เด็กชอบฟัง ชอบอ่าน เพราะคำคล้องจองมีเสียงสัมผัสเมื่ออ่านแล้วจะเกิดเสียงไพเราะ มีจังหวะทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เมื่อเด็กได้ฟังหรือได้ฝึกพูดบ่อย ๆ ก็จะทำได้ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาได้ดียิ่งขึ้น

หนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง

หนังสือภาพที่มีคำคล้องจองประกอบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ภาพเป็นสื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน ได้เรียนรู้ความหมายของภาพที่เกี่ยวกับคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้เด็กรู้จักการสังเกตและเปรียบเทียบเสียงที่สัมพันธ์กับจังหวะของการอ่าน คำคล้องจอง รู้จักการสังเกตเปรียบเทียบคำ และความหมายจากภาพต่าง ๆ ได้อย่างเข้าใจ ทำให้เกิดการเรียนรู้จากภาพและความหมายที่สัมพันธ์กัน หนังสือภาพที่มีคำคล้องจอง ถือเป็นงานวรรณกรรมที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาให้เด็กได้อย่างดี ผู้ใหญ่ควรให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสดูหนังสือภาพและควรอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ควรอธิบายคำและความหมายประกอบ อาจจะเป็นการอ่านคำเพียงคำเดียว หรือคำที่สัมพันธ์คล้องจองกันเพื่อง่ายต่อการจดจำเรื่องราว ทำให้เด็กได้คุ้นเคยกับคำและเสียง และควรเน้นให้เด็กรู้จักการสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างเสียงของคำและความหมายจากภาพ ช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนการพูด การออกเสียงที่ถูกต้อง การรู้คำศัพท์ การใช้ภาษา ตลอดจนสังเกตรายละเอียดของภาพหรือความหมายจากภาพโดยการตั้งคำถาม ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ และมีความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ได้ดียิ่งขึ้น (สมพร จารุณัฐ, 2541 : 11-37)

สรุปได้ว่า หนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง เป็นหนังสือที่สร้างขึ้นมีส่วนประกอบของภาพเพื่อใช้ภาพเป็นสื่อให้เด็กได้รู้ความหมายโดยมีความสัมพันธ์กับตัวหนังสือที่แต่งเป็นคำคล้องจอง ที่มีการสัมผัสคำ เมื่ออ่านเป็นจังหวะ เกิดความไพเราะทำให้เด็กสนใจ ส่งผลให้เด็กจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้น มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียดในขณะที่ทำกิจกรรม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พิสมัย สระคูพันธ์ (2546 : 1-1) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ หน่วยธรรมชาติรอบตัว โดยได้ทำการศึกษาที่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลสุริยาอุทัยพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 35 คน ผลการศึกษาพบว่าแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการหน่วยธรรมชาติรอบตัว มีประสิทธิภาพ 87.07/91 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และมีค่าดัชนีประสิทธิผลคิดเป็นร้อยละ 86.15

จิตติพร มะเดื่อชุมพร (2550:1-155) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน โดยใช้หนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง ชั้นอนุบาลปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ของโรงเรียนในตำบลโนนเมืองพัฒนา อำเภอด่านขุนทด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครราชสีมา เขต 5 แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 1 ห้องเรียน หรือ 27 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน โดยใช้หนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง ชั้นอนุบาลปีที่ 2 มี ประสิทธิภาพเท่ากับ 91.36/ 89.44 2. ดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน โดยใช้หนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เท่ากับ 0.6095 แสดงว่านักเรียนมีความพร้อมด้านการอ่านเพิ่มขึ้นร้อยละ 60.95 3. กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีความพร้อมด้านการอ่านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4. นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยแผนการจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน โดยใช้หนังสือภาพประกอบคำคล้องจองในระดับมาก

ณภัทรสร จรจรรย์ (2551:12) ได้ศึกษาความสามารถด้านการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัยที่ใช้คำคล้องจองประกอบภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 3 - 4 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลสุดารักษ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ ศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน และดำเนินการจัดกิจกรรมให้เด็กใช้คำคล้องจอง ประกอบภาพ เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 15 นาที รวม 24 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการใช้คำคล้องจองประกอบภาพ และแบบทดสอบ ความสามารถด้านการฟังและการพูด ผลการวิจัยพบว่า การใช้คำคล้องจองประกอบภาพ สามารถส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถ ด้านการฟังโดยรวมและรายด้านทุกด้าน (ประกอบด้วย ด้านการจำแนกเสียง ด้านการฟังเรื่องราว และด้านการปฏิบัติตามคำสั่ง) รวมทั้ง ความสามารถด้านการพูดโดยรวมและรายด้าน (ประกอบด้วย ด้านการพูดคำศัพท์ด้านการพูด แต่งประโยคปาก และด้านการพูดสื่อสาร) ทุกด้านสูงขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างชัดเจน

ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้คำคล้องจองประกอบภาพ ความสามารถด้านการฟัง โดยรวมมีผลต่างเฉลี่ยเท่ากับ 7.86 คะแนน และรายด้าน ปรากฏว่า ด้านการจำแนกเสียงมีผลเฉลี่ยสูงขึ้นเท่ากับ 2.13 คะแนน ด้านการฟังเรื่องราวมีผลเฉลี่ยสูงขึ้นเท่ากับ 2.93 คะแนน และ ด้านการปฏิบัติตามคำสั่งมีผลเฉลี่ยสูงขึ้นเท่ากับ 2.80 คะแนน ซึ่งทุกด้านมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นจาก ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความสามารถด้านการพูด โดยรวมมี ผลต่างเฉลี่ยเท่ากับ 6.93 คะแนน และรายด้านปรากฏว่า ด้านการพูดคำศัพท์มีผลเฉลี่ยสูงขึ้น

เท่ากับ 2.06 คะแนนด้านการพูดแต่งประโยคปากเปล่า มีผลเฉลี่ยสูงขึ้นเท่ากับ 2.33 คะแนน และด้านการพูดสื่อสารมีผลเฉลี่ยสูงขึ้นเท่ากับ 2.53 คะแนน ซึ่งรายด้านทุกด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 แสดงว่า การใช้คำคล้องจองประกอบภาพสามารถส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถ ด้านการฟังโดยรวมและรายด้านทุกด้านรวมทั้งความสามารถด้านการพูดโดยรวมและรายด้านทุกด้านสูงขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างชัดเจน

งานวิจัยต่างประเทศ

มานาฮาน (Manahan, 1998 : 3011) ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการสะกดคำของนักเรียนในช่วงเวลา 6 สัปดาห์ เมื่อได้รับการสอนที่สอดคล้อง และไม่สอดคล้องกับระดับพัฒนาการความสามารถในการสะกดคำของนักเรียน โดยเป็นการศึกษาการตอบสนองของนักเรียนที่ได้รับการสอนที่มีระดับความยากต่าง ๆ กัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 9 คน ที่มีระดับความสามารถในการสะกดคำต่าง ๆ กัน แล้วแบ่งออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับมีนักเรียน 3 คน การเขียนประกอบด้วยการแยกคำ การเสาะหาคำ การเล่นเกมคำและการสร้างคำที่สอดคล้อง และเหนือระดับ การสะกดคำของ นักเรียน ผลการศึกษาพบว่า (1) นักเรียนที่มีระดับพัฒนาการสะกดคำทั้งที่ต่ำกว่า และสูงขอ ระดับเดิมเล็กน้อย (2) นักเรียนมีความก้าวหน้าในการสะกดคำเพิ่มขึ้น (3) รูปแบบการสอนสะกดคำที่มีประสิทธิภาพในการสอนสะกดคำ ให้กับนักเรียนที่มีความสามารถในการสะกดคำคนละระดับและการศึกษาคำ เป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผลการศึกษาครั้งนี้ยังชี้แนะว่า เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างการสะกดคำกับคำอ่าน โดยนักเรียนมีการพัฒนาการสะกดคำเพิ่มขึ้น ก็จะมีความสามารถในการเพิ่มขึ้นด้วย

มาดาร์ชา (Madarsha, 1986 : 3006-A) ได้ศึกษาการเข้าใจความหมายของการดูน เป็นสื่อกลางของนักเรียนมัธยมที่อ่านออกเขียนได้เพียงเล็กน้อย ในมาเลเซียมีจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อทราบระดับการตีความจากภาพที่ได้เห็น ทั้งที่เด็กคุ้นเคยและไม่คุ้นเคยซึ่งเป็นภาพยุคใหม่ โดยคัดเลือกภาพการ์ตูนจากหนังสือพิมพ์ 4 ฉบับ ที่เสนอเรื่องราวสอดคล้องกับคนในห้องถิ่น ซึ่งมีอยู่หลายเชื้อชาติและมีความขัดแย้งกันในด้านเศรษฐกิจและการเมือง การศึกษาค้นคว้าพบว่า การตีความจากการมองเห็นของเด็กยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เพราะตีความไม่ตรงกับความหมายภาพ อายุและการรับรู้เป็นส่วนประกอบของระดับการตีความอย่างมี

นัยสำคัญ เมื่อได้มีการวิเคราะห์ การถดถอย พบว่า อายุและความสนใจในภาพใหม่ ๆ มีอิทธิพลต่อระดับการตีความเช่นกัน

จากเอกสารงานวิจัย สรุปได้ว่า หนังสือภาพมีคุณค่าในด้านการพัฒนาทักษะทางภาษา ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ให้ความสนุกสนาน มีคติสอนใจ ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการกลมกลืนใจให้ดีงาม เพราะหนังสือภาพสอดคล้องกับความต้องการของเด็กใช้เป็นสื่อสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษาแก่เด็กทุกระดับแต่เนื่องจากเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ใช้ทักษะการฟังเพื่อรับข้อมูลมากที่สุด และใช้ทักษะการพูดเพื่อสื่อสารมากที่สุดในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะนำหนังสือภาพมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาด้านการฟังและการพูด ซึ่งจะส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านการฟังและการพูดเต็มศักยภาพ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY